

Steunpunt WAV
Draaischijf voor arbeidsmarktinformatie

Halverwege Lissabon: ook de niet-beroepsactieven?

Eef Stevens

Maarten Tielens

November 2006

Eindrapport WAV

Steunpunt Werkgelegenheid, Arbeid en Vorming
Interuniversitair samenwerkingsverband
E. Van Evenstraat 2 blok C – 3000 Leuven
T:32(0)16 32 32 39 F:32(0)16 32 32 40
steunpunt@wav.kuleuven.be
www.steunpuntwav.be

Halverwege Lissabon: ook de niet-beroepsactieven?

Eef Stevens & Maarten Tielens

Een onderzoek in opdracht van de Vlaamse minister van Werk, Onderwijs en Vorming, in het kader van het VIONA-onderzoeksprogramma

Met ondersteuning van het departement Werk en Sociale Economie en het ESF ESF: de Europese bijdrage tot de ontwikkeling van de werkgelegenheid door inzetbaarheid, ondernemerschap, aanpasbaarheid en gelijke kansen te bevorderen en door te investeren in menselijke hulpbronnen

Acht is meer dan duizend Eindrapportering Steunpunt WAV

Acht is meer dan duizend

Schertsende woordspeling met het telwoord *acht*, in de betekenis van zorgvuldige behartiging van zijn zaken, b.v. goed *acht* slaan op zijn zaken is veel waard; Harreb. I, 9. Ook in het Nederduits komt deze zegswijze voor; zie Eckart, 4: *Acht is mehr as Dûsend*, Acht geben ist besser als Tausende besitzen.

(Bron: Digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren)

Sinds 1991 heeft het Steunpunt WAV aandacht voor cijfers over de arbeidsmarkt. Geen databank of ze werd niet door het Steunpunt WAV uitgediept, geen indicator of hij werd niet ontrafeld. Tussen de talrijke beschikbare data tracht het Steunpunt WAV het juiste gegeven op te sporen en te duiden, het cijfer dat de arbeidsmarkt op de meest nauwkeurige manier kenschetst. Met degelijke analyses en een gezonde scepsis ten aanzien van spectaculaire cijfers, ontwikkelde het Steunpunt WAV zich tot een draaischijf voor betrouwbare en toegankelijke arbeidsmarktinformatie. Want acht slaan op cijfers is meer dan goochelen met duizendtallen.

Na 16 jaar activiteit is het Steunpunt WAV zijn laatste werkingsjaar ingegaan. Vanaf 1 januari 2007 zal een nieuw Steunpunt WESO (Werk en Sociale Economie) het monitoren en de analyse van de Vlaamse arbeidsmarkt voortzetten.

Traditiegetrouw rondt het Steunpunt WAV zijn werkzaamheden af met een ambitieuze jaarrapportering. In acht eindrapporten – die het klassieke Jaarboek vervangen - laat het Steunpunt WAV zijn erfenis achter. Aan de hand van acht verschillende bronnen laten we zien hoe men, afhankelijk van de aard van de bron, het basismateriaal op een verschillende manier moet analyseren, wil men zinvolle uitspraken doen over de werking van onze arbeidsmarkt.

De acht rapporten staan model voor de specifieke bijdrage van het Steunpunt WAV. Ze geven aan op welke manier het Steunpunt WAV slapende bronnen heeft doen ontwaken en tonen hoe ontsloten databronnen nieuwe inzichten kunnen verschaffen over de werking van de arbeidsmarkt.

De acht bronnen zijn uiteenlopend van aard. We doen een beroep op eenmalige en jaarlijks weerkerende enquêtes, op paneldata, administratieve bronnen en steekproeven uit administratieve bronnen. We tonen hoe deze data ontsloten worden, hoe gegevens kunnen gekoppeld worden, welke indicatoren we ontwikkelen en hoe de samenstelling van verschillende bronnen nieuwe analysemogelijkheden creëert.

We willen de lezer evenwel niet tarten met zware methodologische traktaten. Na een beknopte beschrijving van de bron en haar meerwaarde, biedt elk eindrapport een stevige inhoudelijke analyse van een hedendaags arbeidsmarktthema. De acht rapporten behandelen diverse aspecten zoals de loopbaanpatronen van Vlamingen, de combinatie van werk en gezin, de loonverschillen tussen werkenden, het profiel van arbeid in de paritaire comités, enzovoort.

De acht rapporten verschijnen op onze website. U kan ze integraal downloaden via Publicaties, Rapporten, Eindrapporten WAV.

Met een seminar op de Arbeidsmarktonderzoekersdag op 19 december 2006, waarin we deze eindrapporten zullen toelichten, valt definitief het doek over het Steunpunt WAV.

Meer informatie over de laatste Arbeidsmarktonderzoekersdag vindt u op onze website.

Inhoudsopgave

Inleiding	4
DEEL 1 – De Enquête naar de Arbeidskrachten: even kennismaken	5
1.1 Situering	5
1.2 De EAK: schat aan informatie	6
1.3 Een greep van de WAV-publicaties op basis van de EAK	8
DEEL 2 – Halverwege Lissabon	13
2.1 70% aan het werk?	13
2.2 De vrouwen naar 60%?	17
2.3 Ouderen: helft om helft?	21
2.4 Onderwijs	24
2.1.1 Het onderwijsniveau van de bevolking	24
2.1.2 De onderwijskloof	26
2.1.3 Ongekwalificeerde uitstroom	27
2.1.4 Levenslang leren	28
DEEL 3 – Niet-beroepsactief Vlaanderen	30
3.1 Wie zijn de niet-beroepsactieven?	30
3.2 De 15- tot 24-jarigen: over studenten	32
3.3 De 25- tot 49-jarigen: over huisvrouwen en arbeidsongeschikte mannen	33
3.4 De 50- tot 64-jarigen: over huisvrouwen en gepensioneerde mannen	35
Samenvatting	38
Bibliografie	41
Cijferbijlage	42

Inleiding

Dit rapport bestaat uit drie delen en begint met een doorlichting van de gebruikte bron, met name de Enquête naar de Arbeidskrachten van de FOD Economie – Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie. We gaan na hoe de bron is opgebouwd, welke thema's aan bod komen en wat de beleidsrelevantie ervan is voor arbeidsmarktonderzoek.

In het tweede deel plaatsen we Vlaanderen op de Europese kaart. De Europese doelstellingen die sinds de top van Lissabon voor 2010 geambieerd worden, laten zich vooral vertalen in een verhoging van de werkzaamheidsgraad: globaal streeft Europa ernaar 70% van de bevolking op arbeidsleeftijd aan het werk te krijgen, bij vrouwen is het mikpunt 60% en bij de ouderen gaat het om 50%. Naast werkzaamheid krijgt ook het onderwijsniveau van de bevolking de nodige aandacht. Het diploma waarmee de arbeidsmarkt betreden wordt, is immers een cruciale factor in het vinden van een job. Drie belangrijke Lissabondoelstellingen op dit vlak zijn het opkrikken van het aandeel jongeren met minstens een diploma van het hoger secundair onderwijs tot 85%, het terugdringen van de ongekwalificeerde uitstroom tot 10% en het verhogen van de deelname aan levenslang leren tot 12,5% en dit alles tegen 2010. De hamvraag van het tweede deel van voorliggend eindrapport is in welke mate het Vlaams Gewest in 2005 – halverwege Lissabon – op koers ligt om deze streefdoelen te halen.

Deel drie focust op het niet-beroepsactieve segment van de arbeidsmarkt. Willen we het aandeel werkenden in de bevolking verhogen dan is het belangrijk een zicht te krijgen op de drempels die niet-beroepsactieven ervan weerhouden de stap naar de arbeidsmarkt te wagen. Daartoe bekijken we voor verschillende leeftijdsgroepen de aard van de niet-beroepsactiviteit, het arbeidsverleden, de arbeidswens en de redenen voor niet-beroepsactiviteit.

Na het derde deel vindt u een beknopte samenvatting van deel 2 en deel 3, alsook de bibliografie.

DEEL 1 – De Enquête naar de Arbeidskrachten: even kennismaken

1.1 Situering

De Enquête naar de Arbeidskrachten (EAK) is een sociaal-economische enquête bij 48 000 huishoudens met als voornaamste doelstelling de bevolking op arbeidsleeftijd in beeld te brengen. In 2005 namen voor het totale land 44 411 huishoudens deel ofwel 88 695 personen van 15 jaar en ouder. Voor het Vlaams Gewest gaat het om een effectieve steekproef van 21 748 huishoudens of 45 077 personen. In België wordt de EAK uitgevoerd door de Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie van de Federale Overheidsdienst Economie, het vroegere Nationaal Instituut voor de Statistiek (NIS). In de periode van 1983 tot en met 1998 werd de EAK eens per jaar georganiseerd in het voorjaar. In 1999 werd de EAK een continue enquête gespreid over het hele jaar, met de bedoeling seizoensverschijnselen en andere trends trimestrieel te kunnen opvolgen. Daarenboven maakt de EAK deel uit van de Europese steekproefenquêtes naar de actieve bevolking die door Eurostat, de statistische dienst van de Europese Unie, worden gecoördineerd. De bedoeling hiervan is om internationaal vergelijkbare cijfers te verzamelen op basis van uniforme definities en dezelfde vraagstellingen.

De bevolking wordt ingedeeld in drie groepen: de werkenden, de werklozen en de niet-beroepsactieven. Elke respondent behoort tot een van deze drie groepen op basis van de definitie van het Internationaal Arbeidsbureau (International Labour Organization of ILO). De gehanteerde criteria zijn erop gericht de geldende definities wereldwijd in alle landen te harmoniseren.

In de EAK wordt een persoon als *werkend* beschouwd als hij of zij gedurende een welbepaalde week, de zogenaamde referentieweek, minstens één uur gewerkt heeft in loondienst, als werknemer, voor eigen rekening of als niet-vergoed meewerkend gezinslid. De persoon die bij uitzondering niet bij machte was zijn of haar werk te verrichten door bijvoorbeeld ziekte, vakantie, kraamverlof, sociaal conflict of slechte weersomstandigheden, wordt ook tot de werkenden gerekend. Ook die personen die op het moment van de bevraging in volledige loopbaanonderbreking zijn of voltijds tijdskrediet opnemen en als dusdanig bij de RVA gekend zijn, worden als werkend beschouwd in de EAK indien de duur van de onderbreking de drie maanden niet overschrijdt.

Een *ILO-werkloze* is iemand die in de referentieweek geen bezoldigde betrekking had, actief op zoek is naar een betrekking én beschikbaar is om binnen de twee weken te beginnen werken. Of de persoon al dan niet is ingeschreven als werkzoekende bij een bemiddelingsinstantie is in dit kader irrelevant. Alle overige personen zijn *niet-beroepsactief*. Het gaat dan onder meer om personen die zich uitsluitend met het huishouden bezighouden, die als vrijwilliger werken, die student, werkonbekwaam of gepensioneerd zijn.

Wat leert de EAK ons?

Van *alle respondenten* is de demografische achtergrond gekend via de EAK: geslacht, leeftijd, burgerlijke stand, nationaliteit en de samenstelling van het huishouden. Van iedere respondent is, zoals vermeld, ook geweten of hij werkend, werkloos of niet-beroepsactief is volgens de ILO-definitie. Naast deze 'objectieve' indeling is er een variabele die de subjectieve inschatting van het eigen statuut weergeeft: iedere respondent kan zelf aangeven welk statuut het beste bij zijn of haar situatie past. Deze subjectieve inschatting geeft meer detail over de objectieve indeling tussen werkend, werkloos en niet-beroepsactief. Daarnaast verkrijgen we eveneens informatie over de eventuele mobiliteit tussen verschillende arbeidsmarktposities van de respondenten.

De EAK bevat heel wat variabelen die met onderwijs en opleiding te maken hebben. Ook deze variabelen zijn grotendeels voor alle respondenten gekend. Zo kennen we van iedere respondent het onderwijsniveau aan de hand van het hoogst behaalde diploma en kan gekeken worden wie een opleiding volgde in de twaalf maanden voorafgaand aan de enquête en/of tijdens de referentiemaand. Op basis van de variabelen leeftijd, onderwijsniveau en het al dan niet gevolgd hebben van een opleiding, kunnen we de ongekwalificeerde uitstroom berekenen, een belangrijke indicator in Europees beleidsperspectief. Daarenboven geeft de EAK informatie over het type, het gebied, de duur en het doel van de opleiding.

De EAK geeft voor alle *werkenden* heel wat informatie over de uitgeoefende job. Zo krijgt men onder meer zicht op het beroepsstatuut, de functie, de activiteitensector, de ondernemingsgrootte, het arbeidsregime, het contracttype, het uurrooster, het arbeidsstelsel, de arbeidsduur en de arbeidswens. Daarnaast komen we te weten waarom een respondent deeltijds en/of tijdelijk werkt en waarom hij of zij tijdens de referentieweek minder of meer uren dan gewoonlijk presteerde. Via het aantal gepresteerde uren kunnen bovendien ook berekeningen gemaakt worden in voltijdse equivalenten. Ook de jobkenmerken van een eventuele tweede betrekking worden bevraagd. Het is vooral in dergelijke kwalitatieve informatie dat de grote meerwaarde van de EAK ligt.

Dat is ook het geval bij de *ILO-werklozen*. Via de EAK komt men te weten welk soort betrekking zij zoeken, welke zoekkanalen ze aanspreken, hoe lang ze reeds zoeken en wat hun situatie was vóór ze zochten naar werk. Daarnaast wordt informatie verschaft over de eventuele betrekking voordat men werkloos was: de reden van het verlaten van die job, het statuut, het beroep en de activiteit.

Bij de *niet-beroepsactieven* kan men op basis van de EAK te weten komen om welke vorm van niet-beroepsactiviteit het gaat. Niet-beroepsactiviteit kan immers veel inhouden. Men kan bijvoorbeeld student, huisvrouw, arbeidsongeschikt of op pensioen zijn en, zoals uit deel 3 van dit rapport zal blijken, varieert het type niet-beroepsactiviteit sterk volgens leeftijd. De EAK is evenwel vooral een interessante bron omdat ze toelaat te kijken naar het eventuele arbeidsverleden van de niet-beroepsactieven. Als de niet-beroepsactieve respondent ooit betaalde arbeid verrichtte, kan men nagaan waarom deze arbeid werd stopgezet. Ook biedt de EAK informatie over het al dan niet wensen van of zoeken naar een job. Wanneer men geen job zoekt of wenst, kan dan ook worden nagegaan waarom dit zo is: familiale redenen, ziekte, onderwijs, men denkt dat er geen job is, enzovoort. De mogelijkheden die de EAK biedt om de groep niet-beroepsactieven meer in detail te bestuderen, worden besproken in deel 3 van dit rapport.

Modules

Sinds 1999 wordt ieder jaar aan de EAK een ad hoc module toegevoegd die een specifiek thema bevraagt. Het gaat om volgende thema's: arbeidsongevallen (1999; in België werd deze module niet toegevoegd), overgang van school naar werk (2000), duur en kenmerken van de arbeidstijd (2001), tewerkstelling van gehandicapten (2002), levenslang leren (2003), werkorganisatie en arbeidstijdregelingen (2004), combinatie van werk en gezin (2005), transitie naar pensioen (2006), arbeidsongevallen en werkgerelateerde gezondheidsproblemen (2007), arbeidsmarktsituatie van migranten en hun onmiddellijke nakomelingen (2008) en intrede van jongeren op de arbeidsmarkt (2009).

1.2 De EAK: schat aan informatie

De EAK is niet vrij van kritiek en kent een aantal pijnpunten. Toch wegen deze nadelen niet op tegen de schat aan waardevolle arbeidsmarktinformatie die de EAK als enige bron aanlevert.

Nadelen

De nadelen van de EAK houden verband met de klassieke problemen waarmee alle steekproef-enquêtes geconfronteerd worden. Vooreerst zijn er steekproeffouten die te wijten zijn aan het toevallige karakter van de trekking waarbij, door louter toeval, een mogelijk verschil optreedt tussen de resultaten van een steekproef en de resultaten van een volledige volkstelling of tussen twee steekproeven. Dit maakt dat het EAK-groecijfer in absolute aantallen een onvoldoende betrouwbare indicator is om de arbeidsmarkt te omschrijven. Twee steekproeven van dezelfde omvang zullen dan naar alle waarschijnlijkheid geen identieke resultaten opleveren.

Ook kunnen er fouten optreden omwille van non-respons, niettegenstaande dat deelname aan de enquête verplicht is. Bepaalde data kunnen eveneens verkeerd zijn doordat de respondent bewust en opzettelijk fout antwoordt. Ook proxy-effecten kunnen leiden tot fouten doordat men bij proxy's wegens afwezigheid niet de persoon zelf, maar een ander lid van het huishouden bevraagt dat dan antwoordt in de plaats van de afwezige persoon. Van de 45 077 personen die deelnamen aan de EAK in het Vlaams Gewest heeft 18,9% deelgenomen via proxy. Verder kunnen fouten ook ontstaan doordat de respondent zich bepaalde zaken niet meer herinnert, door technische problemen, door coderingsfouten, enzovoort.

Ondanks deze problemen geeft de EAK vrij juiste schattingen voor de voornaamste deelpopulaties, dit wil zeggen op het niveau van België en van de gewesten. Toch blijkt dat, naarmate men meer gedetailleerde analyses uitvoert, het risico op fouten toeneemt. In de praktijk moet elke schatting met minder dan 5 000 individuen met grote voorzichtigheid geïnterpreteerd worden.

Voordelen

Zoals gezegd, wegen de vermelde nadelen niet op tegen de voordelen van de EAK. Een van de grootste pluspunten schuilt in de kwalitatieve informatie die de EAK biedt. Respondenten kunnen niet alleen hun feitelijke situatie beschrijven, maar bijvoorbeeld ook redenen voor die situatie schetsen en verzuchtingen uiten. De EAK is ook een van de weinige bronnen in België die informatie verschaft over het onderwijsniveau van de bevolking, een belangrijke verklarende factor voor de arbeidsmarktpositie.

Een ander groot voordeel is de Europese vergelijkbaarheid. De EAK en bij uitbreiding de Labour Force Survey (LFS) die door Eurostat beheerd en beschikbaar gesteld wordt, is een van de weinige bronnen die op een geharmoniseerde manier data verzamelt in alle Europese lidstaten. Daarenboven behoren de EAK en de LFS tot de weinige langlopende enquêtes en zijn het gebruiksvriendelijke bronnen die bovendien relatief snel beschikbaar zijn.

Omwille van de geharmoniseerde manier van dataverzameling in alle Europese lidstaten, worden de EAK en de LFS door Europa gebruikt om de lidstaten te evalueren in het licht van de Europese werkgelegenheidsstrategie en vooral in het licht van de afspraken die op de Top van Lissabon gemaakt werden. Het tweede deel van dit rapport zal de EAK en de LFS ook op deze manier benaderen. Gezien het steekproefkarakter dat maakt dat de absolute aantallen in de EAK best met grote omzichtigheid benaderd worden, ligt hier dan ook de grote verdienste van de EAK en de LFS: de opvolging van indicatoren zoals het niveau van werkzaamheid, deelname aan opleiding en ongekwalificeerde uitstroom. De EAK is eveneens een bron die haar verdienste vindt in het aanwijzen van actuele trends. Omdat de EAK een continue enquête is en er dus kwartaalgegevens beschikbaar zijn, werkt het Steunpunt WAV met trendlijnen. Hierdoor worden seizoensschommelingen uitgevlakt en kan een actueel beeld gegeven worden van de groeicurves bij verschillende (kansen)groepen op de arbeidsmarkt.

1.3 Een greep van de WAV-publicaties op basis van de EAK¹

Uit de WAV-rapporten

- Booghmans, M. & Herremans W. (2003). *Terug naar af? Toestand en ontwikkelingen op de Vlaamse Arbeidsmarkt*. Trendrapport augustus 2003.
- Geurts, K. (2002). *Minder gezin, meer arbeid? De arbeidsdeelname van de bevolking naar gezinspositie. Een situering van Vlaanderen in Europa*. WAV-rapport.
- Herremans, W. (2005). *In het oog van de storm. Toestand en ontwikkelingen op de arbeidsmarkt 2004-2005*. Trendrapport augustus 2005.
- Herremans, W. (2005). Trendrapport Vlaamse Arbeidsmarkt. Trendrapport april 2005.
- Loyen, R. (2004). *Reculer pour mieux sauter? Toestand en ontwikkelingen op de arbeidsmarkt in 2003-2004*. Trendrapport juli 2004.
- Stevens, E. & Van Gils, S. (2004). *Via Warschau naar Lissabon. Een verkenning van de arbeidsmarkt(en) in de nieuwe lidstaten van de Europese Unie*. WAV-rapport.
- Tielens, M. (2002). *De zilvervloot, klaar voor het ruime sop? Over het uitredepatroon in Vlaanderen*. WAV-rapport.
- Van Gils, S. (2004). *Deeltijdarbeid*. WAV-rapport.
- Van Woensel, A. (2006). *In het lang en in het breed. Levenslang leren in Vlaanderen en Europa*. WAV-rapport.
- Vermandere, C. (2005). *De Vlaamse arbeidsmarkt: trends en verwachtingen*. Trendrapport december 2005.

Uit de jaarboeken

Jaarboek 2005

- Herremans, W. (2005). Activeren, competenties mobiliseren. In: *Steunpunt WAV-SSA, Reeks de arbeidsmarkt in Vlaanderen, Jaarboek, editie 2005*, Leuven, pp. 111-116.
- Loyen, R. (2005). Vlaanderen: werkzaam en flexibel. In: *Steunpunt WAV-SSA, Reeks de arbeidsmarkt in Vlaanderen, Jaarboek, editie 2005*, Leuven, pp. 37-65.
- Tielens, M. (2005). Eens allochtoon, altijd allochtoon? De socio-economische etnostratificatie in Vlaanderen. In: *Steunpunt WAV-SSA, Reeks de arbeidsmarkt in Vlaanderen, Jaarboek, editie 2005*, Leuven, pp. 129-151.

¹ Deze publicaties kunnen allen gedownload worden via onze website www.steunpuntwav.be, Publicaties.

Jaarboek 2004

- Booghmans, M. & Stevens, E. (2004). Levenslang leren: wie zijn ze? Wat doen ze? Wat drijft ze? In: *Steunpunt WAV-SSA, Reeks de arbeidsmarkt in Vlaanderen, Jaarboek, editie 2004*, Leuven, pp. 203-214.
- Geurts, K. (2004). Ondernemend Vlaanderen. In: *Steunpunt WAV-SSA, Reeks de arbeidsmarkt in Vlaanderen, Jaarboek, editie 2004*, Leuven, pp. 95-105.
- Geurts, K. (2004). Werk en gezin in verandering. Een generatie past zich aan. In: *Steunpunt WAV-SSA, Reeks de arbeidsmarkt in Vlaanderen, Jaarboek, editie 2004*, Leuven, pp. 117-127.
- Herremans, W. & Van Gils, S. (2004). Tien jaar in een oogopslag. De Vlaamse arbeidsmarkt in Europa. In: *Steunpunt WAV-SSA, Reeks de arbeidsmarkt in Vlaanderen, Jaarboek, editie 2004*, Leuven, pp. 35-68.
- Samoy, E. & Tielens, M. (2004). Vlaanderen op het middenveld van gehandicapt Europa. In: *Steunpunt WAV-SSA, Reeks de arbeidsmarkt in Vlaanderen, Jaarboek, editie 2004*, Leuven, pp. 181-191.
- Stevens, E. & Van Gils, S. (2004). De arbeidsmarkt in de nieuwe lidstaten van de Europese Unie. In: *Steunpunt WAV-SSA, Reeks de arbeidsmarkt in Vlaanderen, Jaarboek, editie 2004*, Leuven, pp. 171-180.
- Tielens, M. & Herremans W. (2004). Een oud zeer. In: *Steunpunt WAV-SSA, Reeks de arbeidsmarkt in Vlaanderen, Jaarboek, editie 2004*, Leuven, pp. 129-143.
- Tielens, M. (2004). Brussel, heen en terug. In: *Steunpunt WAV-SSA, Reeks de arbeidsmarkt in Vlaanderen, Jaarboek, editie 2004*, Leuven, pp. 267-277.
- Van Gils, S. & Booghmans, M. (2004). Over uren. In: *Steunpunt WAV-SSA, Reeks de arbeidsmarkt in Vlaanderen, Jaarboek, editie 2004*, Leuven, pp. 193-202.

Jaarboek 2003

- Geurts, K. (2003). Werk, gezin of beide? Verschillen tussen laag- en hogeschoolden. In: *Steunpunt WAV-SSA, Reeks de arbeidsmarkt in Vlaanderen, Jaarboek, editie 2003*, Leuven, pp. 213-225.
- Samoy, E. (2003). Met één been op de arbeidsmarkt. In: *Steunpunt WAV-SSA, Reeks de arbeidsmarkt in Vlaanderen, Jaarboek, editie 2003*, Leuven, pp. 203-212.
- Stevens, E. (2003). Onderwijsongelijkheid: hoog en droog. In: *Steunpunt WAV-SSA, Reeks de arbeidsmarkt in Vlaanderen, Jaarboek, editie 2003*, Leuven, pp. 163-172.
- Stevens, E. (2003). Vaarwel bord en krijt! In: *Steunpunt WAV-SSA, Reeks de arbeidsmarkt in Vlaanderen, Jaarboek, editie 2003*, Leuven, pp. 103-117.
- Tielens, M. (2003). Hop job hoera! In: *Steunpunt WAV-SSA, Reeks de arbeidsmarkt in Vlaanderen, Jaarboek, editie 2003*, Leuven, pp. 119-128.

- Tielens, M. (2003). Mobiliteit tussen werk en niet-werk. In: *Steunpunt WAV-SSA, Reeks de arbeidsmarkt in Vlaanderen, Jaarboek, editie 2003*, Leuven, pp. 139-147.
- Van Gils, S. (2003). Hoger lager: conjunctuur en arbeidstijden. In: *Steunpunt WAV-SSA, Reeks de arbeidsmarkt in Vlaanderen, Jaarboek, editie 2003*, Leuven, pp. 237-250.
- Van Gils, S. (2003). Lissabon-Vlaanderen: 70-63,5. In: *Steunpunt WAV-SSA, Reeks de arbeidsmarkt in Vlaanderen, Jaarboek, editie 2003*, Leuven, pp. 45-55.
- Van Gils, S. (2003). Werkzaamheid. In: *Steunpunt WAV-SSA, Reeks de arbeidsmarkt in Vlaanderen, Jaarboek, editie 2003*, Leuven, pp. 33-44.

Jaarboek 2002

- Geurts, K. (2002). Gezin en arbeid: een generatie (maakt het) verschil. In: *Jaarreks 2002, De arbeidsmarkt in Vlaanderen, deel 4, Jaarboek*, Leuven, pp. 227-241.
- Herremans, W. (2002). Leer voor je leven! In: *Jaarreks 2002, De arbeidsmarkt in Vlaanderen, deel 4, Jaarboek*, Leuven, pp. 171-179.
- Herremans, W. (2002). Leren na het onderwijs? De opleidingsparticipatie van volwassenen in Vlaanderen, de buurlanden en Europa. In: *Jaarreks 2002, De arbeidsmarkt in Vlaanderen, deel 4, Jaarboek*, Leuven, pp. 181-189.
- Malfait, D. (2002). Kwaliteit van de arbeid. In: *Jaarreks 2002, De arbeidsmarkt in Vlaanderen, deel 4, Jaarboek*, Leuven, pp. 191-202.
- Stevens, E. (2002). Zo de ouders zongen, zo studeren de jongen? In: *Jaarreks 2002, De arbeidsmarkt in Vlaanderen, deel 4, Jaarboek*, Leuven, pp. 159-170.
- Tielens, M. (2002). 50-plussers op en langs de arbeidsmarkt. De zilvervloot meert aan. In: *Jaarreks 2002, De arbeidsmarkt in Vlaanderen, deel 4, Jaarboek*, Leuven, pp. 215-225.
- Van Gils, S. (2002). Vlaanderen op het Europese scorebord. In: *Jaarreks 2002, De arbeidsmarkt in Vlaanderen, deel 4, Jaarboek*, Leuven, pp. 51-59.
- Van Gils, S. (2002). Werkzaam Vlaanderen in de toekomst. Draagvlak wordt hellend vlak. In: *Jaarreks 2002, De arbeidsmarkt in Vlaanderen, deel 4, Jaarboek*, Leuven, pp. 39-49.
- Van Gils, S. (2002). Workless households in Vlaanderen. In: *Jaarreks 2002, De arbeidsmarkt in Vlaanderen, deel 4, Jaarboek*, Leuven, pp. 243-251.
- Vermandere, C. (2002). Trends op de Vlaamse arbeidsmarkt. Waar de sterre bleef stille staan... In: *Jaarreks 2002, De arbeidsmarkt in Vlaanderen, deel 4, Jaarboek*, Leuven, pp. 29-37.

Jaarboek 2001

- Herremans, W. (2001). Permanente vorming. In: *Jaarreks 2001, De arbeidsmarkt in Vlaanderen, deel 4, Jaarboek*, Leuven, pp. 127-134.

- Malfait, D. (2001). Atypische arbeid: steeds typischer? In: *Jaarreks 2001, De arbeidsmarkt in Vlaanderen, deel 4, Jaarboek*, Leuven, pp. 177-185.
- Van Mechelen, N. (2001). De niet-beroepsactieve bevolking in Vlaanderen. In: *Jaarreks 2001, De arbeidsmarkt in Vlaanderen, deel 4, Jaarboek*, Leuven, pp. 69-79.
- Vandenbrande, T. & Slenders, W. (2001). Het onderwijsniveau van de bevolking in Vlaanderen. In: *Jaarreks 2001, De arbeidsmarkt in Vlaanderen, deel 4, Jaarboek*, Leuven, pp. 117-126.
- Vandenbrande, T. (2001). Arbeidsduur en arbeidswens. In: *Jaarreks 2001, De arbeidsmarkt in Vlaanderen, deel 4, Jaarboek*, Leuven, pp. 59-68.
- Vandenbrande, T. (2001). Arbeidsmarktmobiliteit. In: *Jaarreks 2001, De arbeidsmarkt in Vlaanderen, deel 4, Jaarboek*, Leuven, pp. 81-89.
- Vandenbrande, T. (2001). Beroepsbevolking in de toekomst ouder en hogergeschoold. In: *Jaarreks 2001, De arbeidsmarkt in Vlaanderen, deel 4, Jaarboek*, Leuven, pp. 35-42.
- Vandenbrande, T. (2001). Ongelijkheid op de arbeidsmarkt. In: *Jaarreks 2001, De arbeidsmarkt in Vlaanderen, deel 4, Jaarboek*, Leuven, pp. 91-96.
- Vandenbrande, T. (2001). Studenten en werk. In: *Jaarreks 2001, De arbeidsmarkt in Vlaanderen, deel 4, Jaarboek*, Leuven, pp. 109-115.
- Vandenbrande, T. (2001). Trends op de Vlaamse arbeidsmarkt. In: *Jaarreks 2001, De arbeidsmarkt in Vlaanderen, deel 4, Jaarboek*, Leuven, pp. 23-33.
- Vandenbroucke, G. & Van Mechelen, N. (2001). Oud, out? In: *Jaarreks 2001, De arbeidsmarkt in Vlaanderen, deel 4, Jaarboek*, Leuven, pp. 97-107.

Jaarboek 2000

- Geurts, K. (2000). Huishoudstructuur en arbeidsmarkt. In: *Jaarreks 2000, De arbeidsmarkt in Vlaanderen, deel 5, Jaarboek*, Leuven, pp. 71-83.
- Herremans, W. (2000). Opleiding in ondernemingen. In: *Jaarreks 2000, De arbeidsmarkt in Vlaanderen, deel 5, Jaarboek*, Leuven, pp. 105-112.
- Herremans, W. (2000). Tijdelijke arbeid. In: *Jaarreks 2000, De arbeidsmarkt in Vlaanderen, deel 5, Jaarboek*, Leuven, pp. 147-153.
- Holderbeke, F. (2000). De niet-beroepsactiviteit. In: *Jaarreks 2000, De arbeidsmarkt in Vlaanderen, deel 5, Jaarboek*, Leuven, pp. 183-190.
- Van Mechelen, N. (2000). Vlaanderen in België en Europa. In: *Jaarreks 2000, De arbeidsmarkt in Vlaanderen, deel 5, Jaarboek*, Leuven, pp. 53-64.
- Vandenbrande, T. (2000). Evolutie van de beroepsbevolking 1999-2030. In: *Jaarreks 2000, De arbeidsmarkt in Vlaanderen, deel 5, Jaarboek*, Leuven, pp. 45-52.
- Vandenbrande, T. (2000). Evolutie van de werkzaamheid. In: *Jaarreks 2000, De arbeidsmarkt in Vlaanderen, deel 5, Jaarboek*, Leuven, pp. 27-34.

- Vandenbrande, T. (2000). Jobmobiliteit. In: *Jaarreeks 2000, De arbeidsmarkt in Vlaanderen, deel 5, Jaarboek*, Leuven, pp. 155-160.

DEEL 2 – Halverwege Lissabon

Tegen 2010 moet Europa de meest concurrerende en dynamische kenniseconomie ter wereld zijn, die in staat is tot duurzame economische groei met meer en betere banen en een hechtere sociale samenhang, zo werd beslist op de Europese top in Lissabon in 2000. Met deze visie in gedachte werd een aantal streefcijfers vooropgesteld voor 2010. De voornaamste doelstellingen houden verband met de werkzaamheidsgraad: de werkzaamheidsgraad van alle 15- tot en met 64-jarigen moet 70% bedragen, het aandeel werkende vrouwen moet gestegen zijn naar 60% en de ouderen (55-64 jaar) moeten een werkzaamheidsgraad van 50% noteren. Bovendien moet het aandeel gekwalificeerde jongeren, te weten met minstens een diploma hoger secundair onderwijs, 85% bedragen², moet de ongekwalificeerde uitstroom teruggedrongen worden tot 10% en moet het levenslang leren minstens 12,5% van alle 25- tot en met 64-jarigen bereiken. Daarnaast zijn er voor de algemene en vrouwelijke werkzaamheidsgraad 'checkpoints' uitgezet waarlangs alle Europese landen zouden moeten passeren in 2005 om op koers te blijven voor de benchmarks van 2010. Benieuwd welke landen deze tussentijdse controleposten met een goed rapport bereikt hebben...

Om dit na te gaan, wordt beroep gedaan op de Enquête naar de Arbeidskrachten (EAK) die de nodige data oplevert om de Europese Lissabondoelstellingen te becijferen in het Vlaams Gewest en België. De Labour Force Survey, de internationale variant van de EAK, laat bovendien toe dit te doen in een Europees vergelijkend perspectief. Tabel 1 geeft een overzicht.

Tabel 1. Overzichtstabel van de Europese Lissabondoelstellingen (België, de gewesten, EU-15 en EU-25; 2005)

Werkzaamheidsgraad (%)	Werkzaamheidsgraad			Gekwalificeerde jongeren 20-24 jaar	Vroegtijdige schoolverlaters 18-24 jaar	Deelname levenslang leren 25-64 jaar
	Algemeen	Vrouwen	Ouderen			
	15-64 jaar	15-64 jaar	55-64 jaar			
Europese doelstelling 2010	70,0	60,0	50,0	85,0	10,0	12,5
Europese doelstelling 2005	67,0	57,0				
Vlaams Gewest	64,9	57,8	30,7	85,1	10,7	9,1
Waals Gewest	56,1	48,4	32,3	79,0	14,6	5,8
Brussels H. Gewest	54,8	47,9	39,8	72,5	19,4	12,0
België	61,1	53,8	31,9	81,8	12,9	8,4
EU-15	65,2	57,4	44,1	76,7	17,2	10,6
EU-25	63,8	56,3	42,6	79,2	15,2	9,8

Bron: FOD Economie – Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, EAK, Eurostat LFS (Bewerking Steunpunt WAV)

2.1 70% aan het werk?

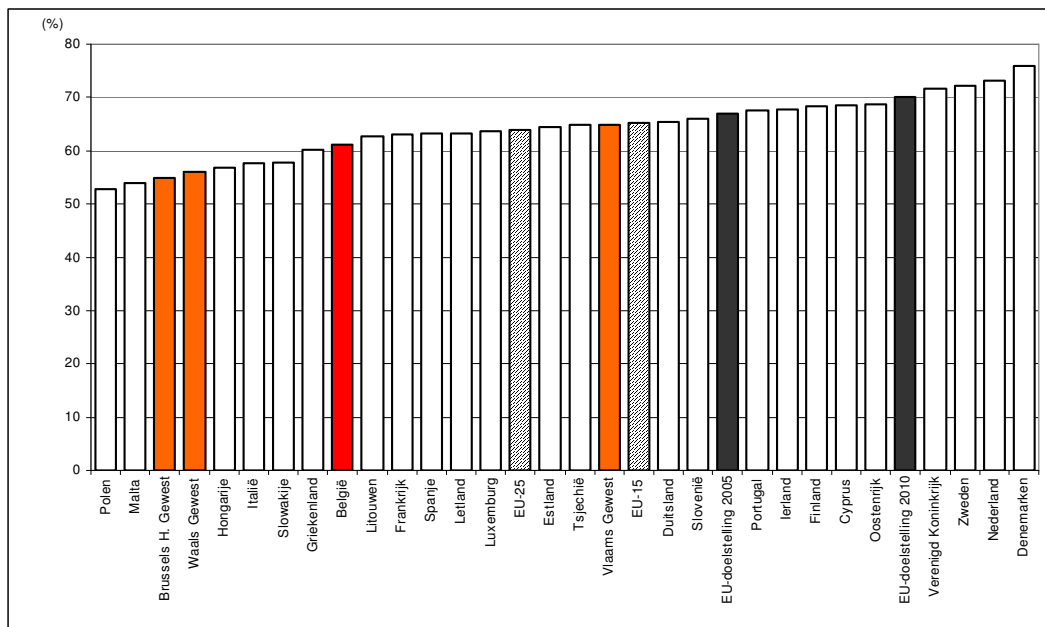
Tabel 1 laat zien dat het Vlaams Gewest anno 2005 een aandeel werkenden noteert van 64,9%. Dit betekent dat bijna 65 op de 100 personen op arbeidsleeftijd (15-64 jaar) een job uitoefenen. Dit is een lichte toename ten opzichte van 2004 toen het om 64,3% werkenden ging. De trendbreuk

² Hoewel de doelstelling met betrekking tot de gekwalificeerde jongeren in principe enkel de 22-jarigen betreft, wordt in de operationalisatie ervan de leeftijdsgroep van 20 tot en met 24 jaar algemeen als benadering aanvaard.

die in 2004 werd vastgesteld – die inhield dat de werkzaamheidsgraad, die sinds 2000 stagneerde op ongeveer 63,5%, heropleefde in 2004 – wordt dus bevestigd in 2005 (Loyen, 2005). Toch lijkt het Europese streefdoel van 70% in 2010 nog veraf en ook de tussentijdse benchmark van 67% die werd afgesproken voor 2005 wordt niet gehaald. Bovendien blijkt de werkzaamheid te stikken in 2006, zoals verderop zal blijken.

Voor de andere gewesten lijkt de Lissabondoelstelling op het vlak van globale werkzaamheid nog minder haalbaar. Het Waals Gewest kent een aandeel werkenden van 56,1%. In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest gaat het om 54,8%. In beide gewesten betekenen deze scores wel een vooruitgang ten opzichte van 2004. Gezien de gewestelijke scores is het niet verwonderlijk dat België als geheel met een werkzaamheidsgraad van 61,1% de Europese norm evenmin haalt. Toch dient ook hier weer opgemerkt dat het aandeel Belgische werkenden steeg ten opzichte van 2004.

Figuur 1. Werkzaamheidsgraad (15-64 jaar) (EU-25; 2005)

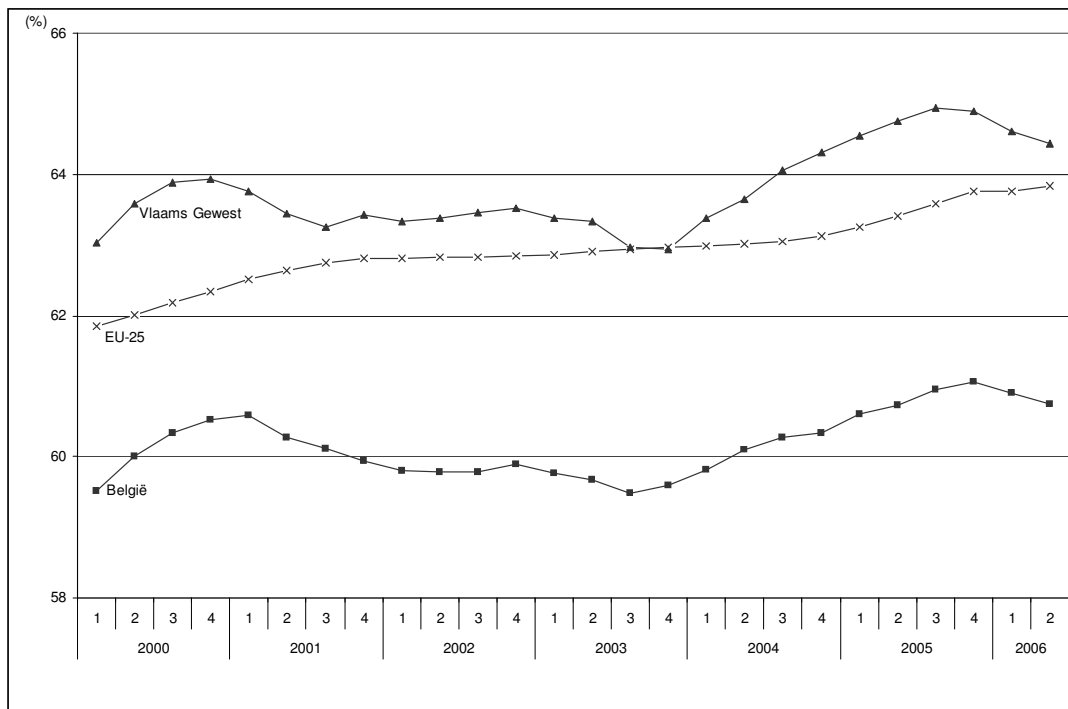
Bron: FOD Economie – Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, EAK, Eurostat LFS (Bewerking Steunpunt WAV)

Niet alleen in België is de 70%-norm een quasi onhaalbare kaart. Figuur 1 illustreert dat dit streefdoel ook voor tal van andere Europese lidstaten verre toekomst is. Polen, Malta, Hongarije, Italië en Slowakije tellen allen minder dan zestig werkende personen op de honderd. Griekenland noteert een werkzaamheidsgraad van net 60%. Vervolgens is er een groep van tien landen die een werkzaamheidsgraad noteren tussen 60% en 67%. België behoort tot deze groep, maar ook buurlanden Frankrijk en Duitsland halen de benchmark voor 2005 niet. Vijf landen bereikten haar wel en liggen goed op koers om ook de 70%-norm in 2010 te halen: Portugal, Ierland, Finland, Cyprus en Oostenrijk. Vier landen lukten er reeds in een aandeel werkenden van meer dan 70% te registreren. Het gaat om de traditioneel goede leerlingen van de Europese klas: het Verenigd Koninkrijk (71,7%), Zweden (72,3%), Nederland (73,2%) en Denemarken (75,9%).

Uit de eerste cijfers die voor 2006 beschikbaar zijn, blijkt dat de lidstaten halverwege Lissabon zeker geen rustpauze mogen inlassen. Immers, in het eerste en tweede kwartaal van 2006 blijkt

het niveau van werkzaamheid te stokken en zelfs licht achteruit te gaan. Figuur 2 drukt het trendniveau van de werkzaamheidsgraad uit. Het trendniveau geeft een voortschrijdend gemiddelde van de laatste vier kwartalen. Het gemiddelde is voortschrijdend omdat het oudste kwartaal telkens vervangen wordt door een nieuw beschikbaar kwartaal. In het tweede kwartaal van 2006 bestaat het trendniveau uit het gemiddelde van het derde en vierde kwartaal van 2005 en het eerste en tweede kwartaal van 2006. Een trendniveau heeft als voordeel dat seizoensschommelingen worden uitgevlakt.

Figuur 2. Trendniveau³ van de werkzaamheidsgraad (15-64 jaar) (België, Vlaams Gewest en EU-25; eerste kwartaal 2000 – tweede kwartaal 2006)

Bron: FOD Economie – Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, EAK, Eurostat LFS (Bewerking Steunpunt WAV)

Figuur 2 laat zien dat het trendniveau van de werkzaamheidsgraad in EU-25 sinds het laatste kwartaal van 2005 stagneert op 63,8%. Het trendniveau van het Vlaams Gewest ligt hoger dan dit van EU-25 hoewel er in de eerste kwartalen van 2006 een daling wordt vastgesteld. In het vierde kwartaal van 2005 bereikte het Vlaams Gewest een trendniveau van het aandeel werkenden van 64,9%. In het eerste kwartaal van 2006 nam het trendniveau de werkzaamheidsgraad licht af tot 64,6%. In het daaropvolgende kwartaal zakte hij nog tot 64,4%. Het optimisme van 2005 wordt dus getemperd door de eerste cijfers van 2006. Ook in België en de andere gewesten daalde het trendniveau van de werkzaamheid in de eerste kwartalen van 2006. In het vierde kwartaal van 2005 bedroeg het trendniveau van de Belgische werkzaamheidsgraad 61,1%. Twee kwartalen later gaat het om 60,7%. Het Brussels Gewest noteert in het laatste kwartaal van 2005 een trendniveau van het aandeel werkenden 54,8%. In het tweede kwartaal van 2006 zakt dit naar 54,6%. In het

³ Het gaat hier om berekeningen op basis van voorlopige cijfers voor 2006.

Waals Gewest stagneert het trendniveau van de werkzaamheidsgraad op het niveau van het vierde kwartaal van 2006, namelijk op 56%.⁴

Werkzaamheid in voltijdse equivalenten

De werkzaamheidsgraad geeft aan welk aandeel in de bevolking een job heeft. Omdat de evolutie van het aandeel werkenden niet per definitie parallel loopt met de evolutie van het totaal gepresteerde arbeidsvolume, is het aangewezen de analyse van het aantal werkenden aan te vullen met gegevens over het arbeidsvolume. Dit kan via de werkzaamheidsgraad in voltijdse equivalenten (VTE). Deze geeft aan welk aandeel van de bevolking zou werken indien het totaal gepresteerde arbeidsvolume herverdeeld zou worden zodat iedere werkende een voltijdse job zou hebben. Een voltijdse job houdt een werkweek van 37,1 uren in. Deze maat voor een voltijds equivalent is de gemiddelde contractuele arbeidsduur van voltijds loontrekkenden in het Vlaams Gewest anno 2005.

In tabel 2 wordt de werkzaamheidsgraad in VTE naast deze in personen gezet. Hieruit blijkt dat het Vlaams Gewest ongeveer 65 per 100 werkende personen telt. In voltijdse equivalenten gaat het om 67,1%. Kortom, de 65 per 100 Vlamingen presteren een arbeidsvolume gelijk aan dat van 67,1 voltijdse werknemers. Dit duidt erop dat veel werkenden gemiddeld genomen een werkweek presteren van meer dan 37,1 uren. Voorts toont tabel 2 dat de werkzaamheidsgraad in VTE net iets sterker stijgt tussen 2004 en 2005 dan de werkzaamheidsgraad in personen. Dit betekent dat we gemiddeld meer uren presteren in 2005 dan in 2004.

Tabel 2. Evolutie van de werkzaamheidsgraad in VTE en in personen (15-64 jaar) (België en de gewesten; 2004-2005)

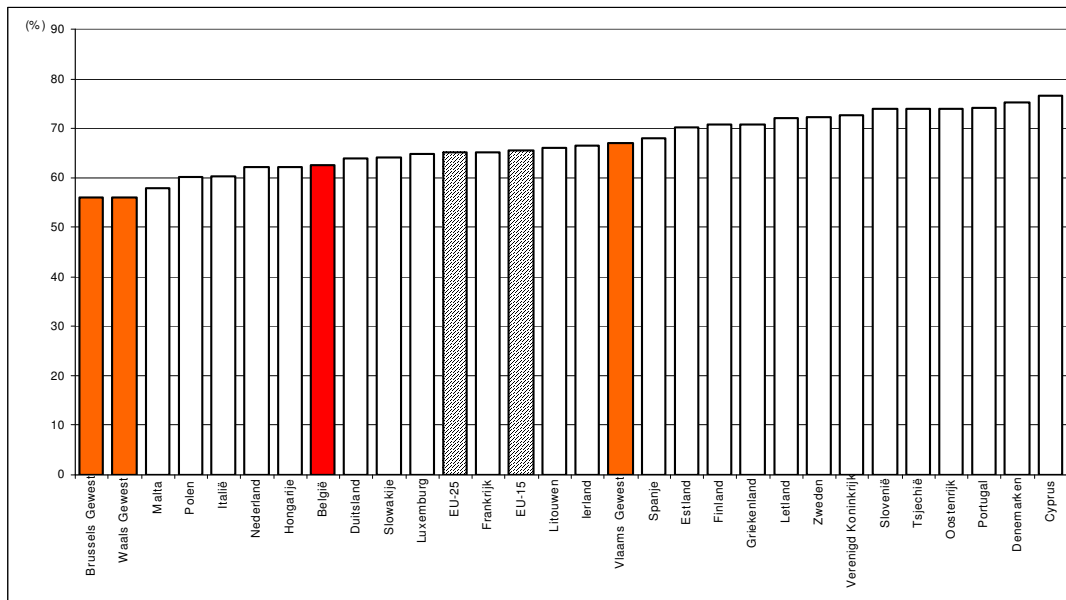
	Werkzaamheidsgraad in VTE			Werkzaamheidsgraad in personen		
	2004 (%)	2005 (%)	2004-2005 (ppn)	2004 (%)	2005 (%)	2004-2005 (ppn)
Vlaams Gewest	66,3	67,1	+0,8	64,3	64,9	+0,6
Waals Gewest	54,5	56,0	+1,6	55,1	56,1	+1,0
Brussels H. Gewest	55,4	55,9	+0,5	54,1	54,8	+0,8
België	61,4	62,5	+1,0	60,3	61,1	+0,7

Bron: FOD Economie – Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, EAK (Bewerking Steunpunt WAV)

In het Waals Gewest ligt de werkzaamheidsgraad in personen met 56,1% op ongeveer hetzelfde niveau als deze in VTE met 56%. Wel is het arbeidsvolume tussen 2004 en 2005 sterker toegenomen dan het aandeel werkende personen. De Walen presteren dus gemiddeld meer uren in 2005 dan in 2004. In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest bedraagt de werkzaamheidsgraad 54,8% in personen tegenover 55,9% in VTE. Anders dan in het Waals en Vlaams Gewest, is de toename van de werkzaamheid in VTE er iets minder dan in personen.

Figuur 3 geeft voor alle Europese landen de werkzaamheidsgraad in voltijdse equivalenten weer en dit zorgt voor wat verschuivingen in de rangschikking. Om vergelijkbaarheidsredenen werd voor alle Europese landen gewerkt met dezelfde maat als in het Vlaams Gewest: een voltijds equivalent houdt een werkweek in van 37,1 uren.

⁴ Cijfers voor het Brussels en Waals Gewest kunnen gevonden worden in de cijferbijlage bij dit eindrapport via de website www.steunpuntwav.be.

Figuur 3. Werkzaamheidsgraad (15-64 jaar) in voltijdse equivalenten (EU-25; 2005)

Bron: FOD Economie – Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, EAK, Eurostat LFS (Bewerking Steunpunt WAV)

Nederland valt op. Onze noorderbuur registreert een aandeel werkenden in personen van 73,2% en is daarmee een van de koplopers in Europa zoals bleek uit figuur 1. In voltijdse equivalenten echter zakt de Nederlandse werkzaamheidsgraad naar 62,2%. Nederland kenmerkt zich aldus door een sterke herverdeling van het beschikbare arbeidsvolume over haar werkende bevolking. Dit uit zich onder meer in het grote aandeel deeltijdarbeid. Anno 2005 werkt 46% van alle Nederlanders deeltijds. Bij de mannen gaat het om 21,8%; bij de vrouwen om maar liefst 75%. Vergeleken met het Vlaams Gewest (zie tabel 3) zijn dit erg hoge aandelen en zij verklaren dan ook het grote verschil tussen de werkzaamheidsgraad gemeten in personen en in VTE. Andere landen waar de werkzaamheid in VTE lager ligt dan in personen zijn Duitsland (-1,6 ppn), Ierland (-1,1 ppn) en Denemarken (-0,6 ppn). In alle andere Europese lidstaten verhoogt de werkzaamheidsgraad berekend in VTE. Markante verschillen in dit opzicht zijn Griekenland (+10,6 ppn), Tsjechië (+9,1 ppn), Letland (+8,7 ppn), Slovenië (+7,9 ppn) en Polen (+7,3 ppn). Gemiddeld in EU-15 bedraagt de werkzaamheidsgraad 65,5% in VTE tegenover 65,1% in personen. In EU-25 gaat het om respectievelijk 65,1% in VTE en 63,8% in personen.

2.2 De vrouwen naar 60%?

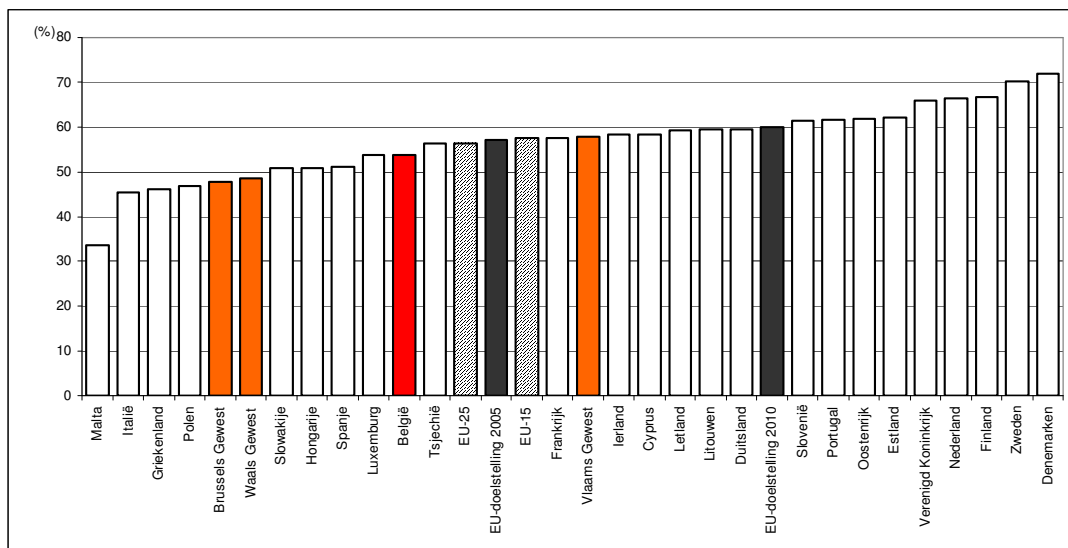
Europa streeft ernaar dat 60% van de vrouwen tegen 2010 een job heeft. De tussentijdse benchmark voor 2005, die moet garanderen dat men op de goede weg is, bedraagt 57% en het Vlaams Gewest kan zich verheugen in het feit dat dit aandeel bereikt is. Immers, zoals tabel 1 laat zien, is 57,8% van alle vrouwen van 15 tot en met 64 jaar aan het werk in 2005. Dit is zelfs nog een grote sprong voorwaarts ten opzichte van 2004 toen het om 56,7% ging. De vrouwen zetten hun opmars op de arbeidsmarkt aldus verder. Dit optimisme wordt wel getemperd door de eerste resultaten van 2006. Hieruit blijkt dat in het eerste kwartaal van 2006 het trendniveau van de vrouwelijke werkzaamheid in Vlaanderen licht achteruitgaat naar 57,5% en op dit niveau stagneert in het tweede kwartaal van 2006.

In het Waals Gewest ligt de benchmark van 57% nog niet in het verschiet, ondanks een aanzienlijke toename van de vrouwelijke werkzaamheid van 46,9% in 2004 naar 48,4% in 2005. In het eerste kwartaal van 2006 laat het Waals Gewest in tegenstelling tot de Vlaamse regio wel nog een verdere opmars van de vrouwen noteren naar een trendniveau van de werkzaamheid van 48,7%. In het tweede kwartaal van 2006 valt dit trendniveau echter terug op 48,4%. In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest is de situatie evenmin rooskleurig: de vrouwelijke werkzaamheidsgraad stagneerde er en blijft anno 2005 steken op het niveau van 2004, te weten op 47,9%. Ook hier is de Europese norm voor 2005 niet gehaald en is het onwaarschijnlijk dat de 60%-norm van 2010 wel bereikt zal worden. Bovendien tonen de eerste cijfers dat de Brusselse vrouwen ook in 2006 eenzelfde werkzaamheidsniveau aanhouden.

Globaal voor België geldt hetzelfde: een vooruitgang van vrouwelijke werkzaamheid in 2005 (53,8%) ten opzichte van 2004 (52,3%), maar desondanks nog veraf van de Europese doelstellingen, zeker als de meest recente cijfers aangeven dat het trendniveau van de vrouwelijke werkzaamheid stagneert in 2006. In het eerste kwartaal van 2006 bedraagt het trendniveau van de vrouwelijke werkzaamheidsgraad 53,7%. In het tweede kwartaal van 2006 gaat het om 53,6%.⁵

Hoe zit het in de andere lidstaten? Figuur 4 gunt een blik op de arbeidsmarktsituatie van Europese vrouwen en hieruit blijkt dat tien landen het streefdoel van 57% in 2005 niet gehaald hebben. Het gaat dan om een aantal mediterrane landen zoals Malta (33,7%), Italië (45,3%) en Griekenland (46,1%) alsook om een aantal nieuwe Europese lidstaten waaronder Polen (46,8%) en Slowakije (50,9%). België situeert zich eveneens in deze groep. Zes landen haalden de benchmark van 2005. Hierbij Duitsland, Litouwen en Letland die met meer dan 59% werkende vrouwen zonder moeite de 60%-norm zullen halen in 2010. De Noord-Europese landen, Nederland en het Verenigd Koninkrijk zijn een paar van de landen die reeds zo ver zijn. De hoogste vrouwelijke werkzaamheid anno 2005 wordt gemeten in Denemarken: maar liefst 72% van alle vrouwen is er aan de slag. Globaal wordt in EU-25 de grens van 57% in 2005 niet gehaald. In EU-15 als geheel gebeurt dit wel, met een vrouwelijke werkzaamheidsgraad van 57,4%.

⁵ Cijfers voor het Brussels Gewest, het Waals Gewest en België kunnen gevonden worden in de cijferbijlage bij dit eindrapport via de website www.steunpuntwav.be.

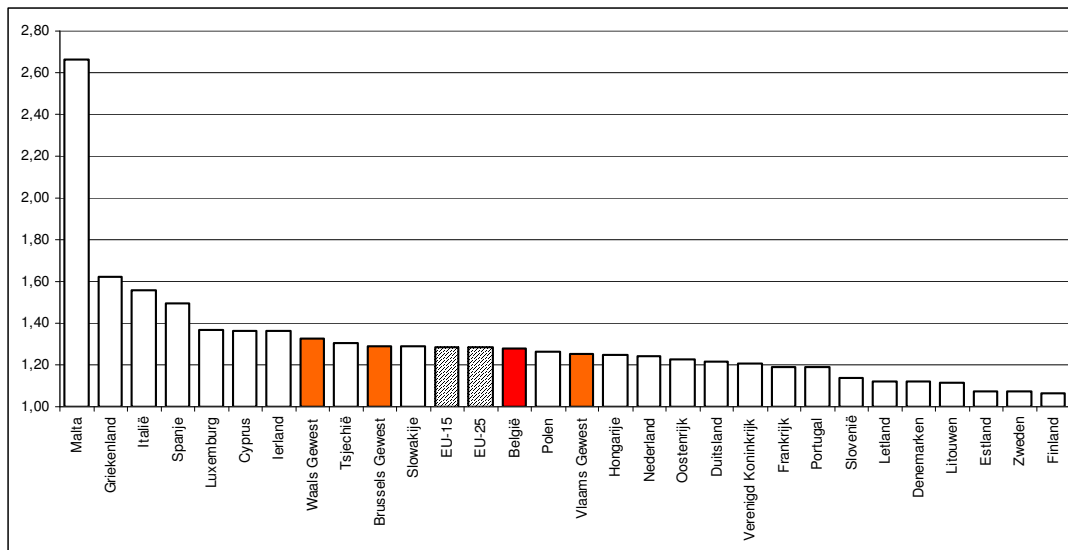
Figuur 4. Vrouwelijke werkzaamheidsgraad (15-64 jaar) (EU-25; 2005)

Bron: FOD Economie – Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, EAK, Eurostat LFS (Bewerking Steunpunt WAV)

Seksekloof

Het Europese streven naar een toename in arbeidsmarktparticipatie van vrouwen kadert in een algemeen streven naar meer gendergelijkheid. De seksekloof, berekend als de verhouding tussen de werkzaamheidsgraad van mannen en deze van vrouwen, geeft de ongelijkheid cijfermatig weer. Zoals blijkt uit figuur 5 bestaat er nog geen gendergelijkheid inzake werkzaamheid, zelfs niet in die landen waar reeds 70% van de vrouwen aan de slag is.

Het is doorgaans wel zo dat de Scandinavische landen, die goede cijfers voorleggen betreffende het aandeel werkende vrouwen, ook bij de beste scores qua seksekloof teruggevonden worden. In Finland bijvoorbeeld zijn twee derden van de vrouwen aan het werk en wordt er een seksekloof van 1,06 opgetekend wat betekent dat het aandeel werkende mannen gemiddeld 6% hoger ligt dan het aandeel werkende vrouwen. Dit is de beste score van Europa. Ook de Baltische staten kennen een kleine seksekloof. In Estland bijvoorbeeld is 62% van de vrouwen werkzaam en bedraagt de seksekloof amper 1,08. Omgekeerd toont figuur 5, dat de landen met een lage vrouwelijke werkzaamheid, doorgaans ook een grote ongelijkheid tussen arbeidsdeelname van mannen en vrouwen registreren. Het meest in het oog springende voorbeeld is Malta, waar slechts een derde van de vrouwen een job uitoefent en waar de genderongelijkheid ontzettend hoog is, getuige een seksekloof van maar liefst 2,66. Ook verscheidene andere mediterrane landen volgen dit patroon. Blijkbaar komt het kostwinnersmodel waarbij de man buitenshuis werkt en de vrouw het huishouden en de opvoeding van de kinderen opneemt nog frequent voor in Zuid-Europa.

Figuur 5. Seksekloof* (25-64 jaar) (EU-25; 2005)

* De seksekloof wordt berekend als de werkzaamheidsgraad van de mannen ten opzichte van deze van de vrouwen en dit in de leeftijdsgroep van 25 tot en met 64 jaar.

Bron: FOD Economie – Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, EAK, Eurostat LFS (Bewerking Steunpunt WAV)

België noteert een seksekloof van 1,28 en situeert zich hiermee op het Europese gemiddelde. In het Vlaams Gewest, waar zoals gezegd het Europese streefdoel van 60% in 2010 een haalbare kaart is, ligt de seksekloof op 1,25. Dit wil zeggen dat de werkzaamheidsgraad van de mannen gemiddeld 25% hoger ligt dan deze van de vrouwen. Het bereiken van de Lissabondoelstelling voor vrouwelijke werkzaamheid garandeert dus niet automatisch dat de genderongelijkheid op dit vlak is weggewerkt.

Deeltijdarbeid

Een ander punt van ongelijkheid situeert zich op het domein van jobkenmerken. De werkzaamheidsgraad zegt iets over het aandeel werkenden in de bevolking, maar geeft geen informatie over de aard van de tewerkstelling. Tabel 3 neemt een van de belangrijkste jobkenmerken onder de loep: deeltijdarbeid.

Anno 2005 heeft 22,4% van alle werkende Vlamingen een deeltijdse baan. Dit is een toename ten opzichte van 2004 toen het aandeel deeltijdarbeid 21,1% bedroeg en een voortzetting van de positieve evolutie van deeltijdarbeid die de laatste decennia wordt vastgesteld (Herremans & Van Gils, 2004; Van Gils, 2004). Vrouwen werken vaker deeltijds dan mannen: 42,1% tegenover 6,9%. Voor vrouwen betekent dit een lichte stijging; in 2004 werkte 41,3% van de vrouwen deeltijds. Ook bij de mannen nam het aandeel deeltijdarbeid toe: in 2004 ging het om 5,9%.

Tabel 3. Aandeel deeltijds werkenden (15-64 jaar) naar geslacht (België, de gewesten, EU-15 en EU-25; 2005)

(%)	Aandeel deeltijds werkenden		
	Mannen	Vrouwen	Totaal
Vlaams Gewest	6,9	42,1	22,4
Waals Gewest	6,6	40,5	21,3
Brussels Hoofdstedelijk Gewest	10,4	28,3	18,3
België	7,1	40,4	21,7
EU-15	6,9	35,4	19,5
EU-25	6,6	31,6	17,7

Bron: FOD Economie – Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, EAK, Eurostat LFS (Bewerking Steunpunt WAV)

Hetzelfde fenomeen komt terug in de andere regio's. In het Waals Gewest werkt 21,3% van de 15-tot en met 64-jarigen deeltijds anno 2005, vrouwen meer dan mannen. In 2004 lag dit aandeel lager namelijk op 19,7%. Ook in het Brussels Gewest nam het aandeel deeltijdarbeid beperkt toe: in 2004 werkte 17,9% van de Brusselaars deeltijds tegenover 18,3% in 2005. In het Brussels Gewest valt wel op dat mannen vaker dan in de andere regio's deeltijds werken (10,4%). Brusselse vrouwen (28,3%) daarentegen werken minder vaak deeltijds in vergelijking met hun Vlaamse en Waalse collega's.

Globaal in België is 21,7% van de werkenden deeltijds aan de slag. Vier op de tien vrouwen werken deeltijds tegenover amper 7,1% van de mannen. In vergelijking met EU-15 (19,5%) en EU-25 (17,7%) ligt het aandeel deeltijdarbeid in België hoger. Toch is het ook in de rest van Europa zo dat vrouwen vaker dan mannen deeltijds werken. In EU-15 werkt 35,4% van de vrouwen deeltijds. In 2004 ging het nog om 34,7%. De mannen in EU-15 werken slechts in 6,9% van de gevallen deeltijds. Dit is een lichte toename ten opzichte van 2004 toen het om 6,5% ging. In EU-25 komt hetzelfde patroon terug: 31,6% van de vrouwen en 6,6% van de mannen werkt deeltijds.

2.3 Ouderen: helft om helft?

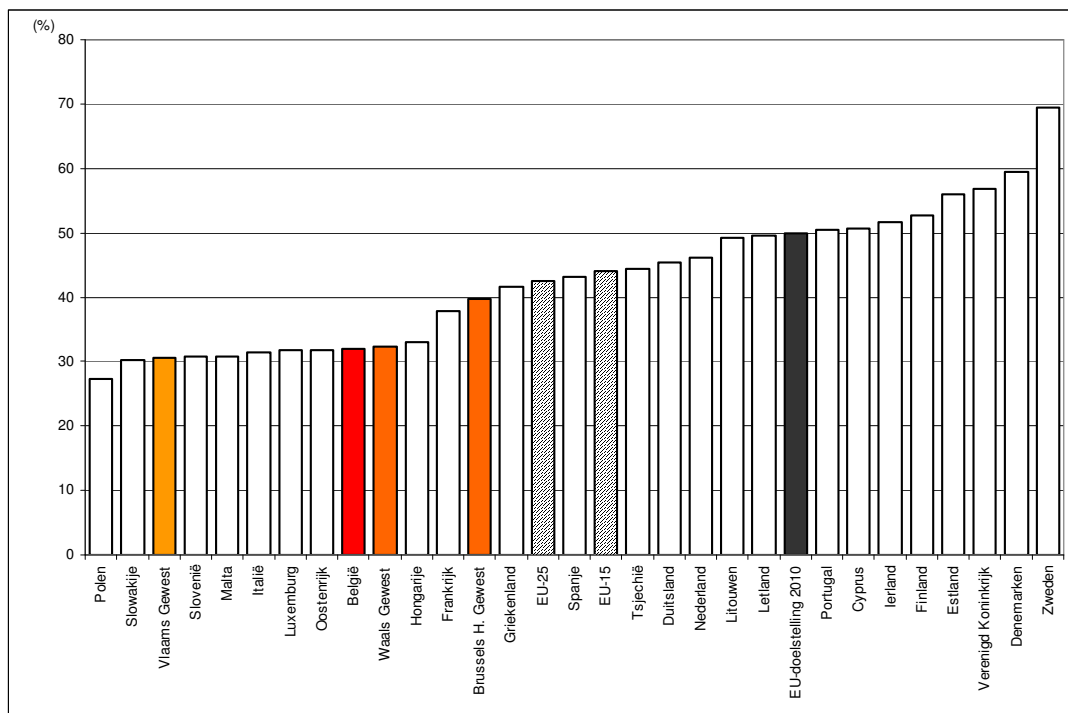
Tegen 2010 zou een op de twee 55-plussers aan het werk moeten zijn. In het Vlaams Gewest werkt anno 2005 slechts 30,7% van de ouderen (tabel 1). Ondanks een stijging van de ouderenwerkzaamheid ten opzichte van 2004 toen het om 29,5% ging, is er op dit vlak nog wel wat werk voor de boeg. In de andere regio's ligt het aandeel werkende ouderen hoger dan in het Vlaams Gewest. Zo is 32,3% van de Waalse en bijna 40% van de Brusselse 55-plussers aan de slag. In 2004 ging het nog om respectievelijk 29,4% en 35,9%. Het Waals en Brussels Gewest noteren dus een sterkere stijging van de werkzaamheidsgraad van de 55- tot en met 64-jarigen dan het Vlaams Gewest. Globaal in België is 31,9% van de 55-plussers anno 2005 aan het werk. Om, zoals Europa vooropstelt, de helft van de ouderen aan het werk te krijgen, zijn bijkomende inspanningen noodzakelijk, te meer omdat uit de eerste cijfers voor 2006 blijkt dat het trendniveau van de werkzaamheid van 55-plussers in het eerste kwartaal nog toeneemt naar 32% om dan af te zwakken naar 31,6% in het tweede kwartaal van 2006.⁶

Met net geen 32% werkende ouderen doet België het minder goed dan EU-15 (44,1%) en EU-25 (42,5%). België behoort dan ook tot de staart van het Europese peloton (figuur 6). Polen is de zwakste Europese schakel wat betreft ouderenwerkzaamheid. Amper 27,2% van de Poolse 55-plussers heeft een job. Dan is er een groep landen waar het aandeel werkende ouderen rond de

⁶ De Belgische cijfers voor 2006 zijn gebaseerd op gegevens van Eurostat. Voor de gewesten waren er nog geen gegevens ter beschikking voor 2006 voor de leeftijdsgroep van 55 tot en met 64 jaar.

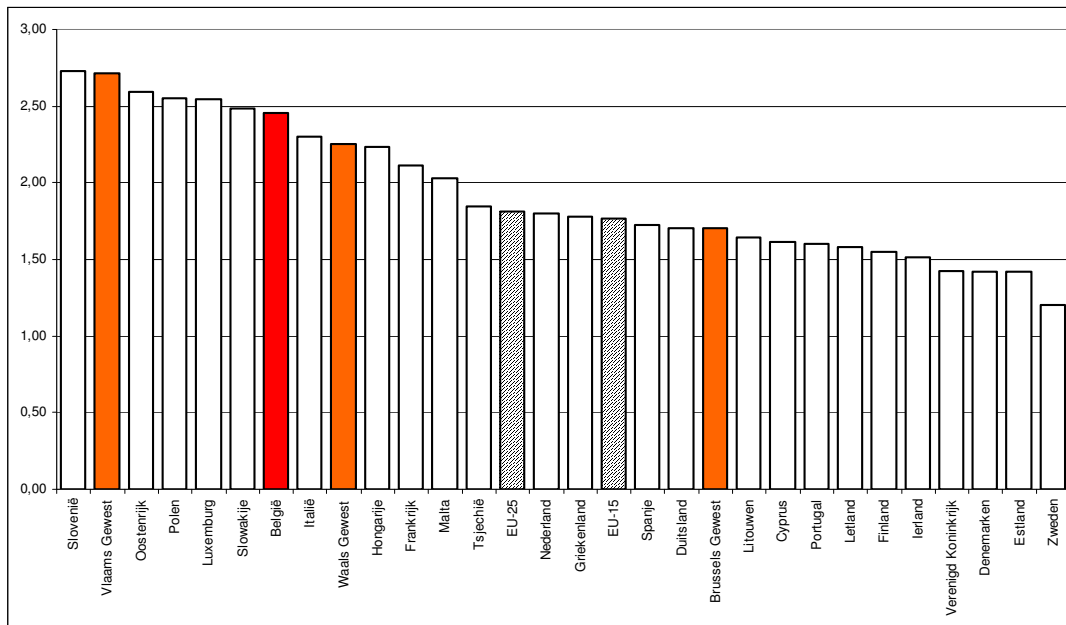
30% ligt. Hiertoe behoren onder meer Slowakije (30,3%), Italië (31,4%), Oostenrijk (31,8%) en dus ook België. Vervolgens is er een achttal landen die een werkzaamheidsgraad bij de ouderen noteren tussen 40% en 50%. Het gaat onder meer om Griekenland (41,6%), Duitsland (45,4%), Nederland (46,1%) en de Baltische staten Litouwen (49,2%) en Letland (49,5%). Deze landen zijn op weg om de doelstelling van 50% te halen in 2010. Een aantal landen is reeds geslaagd voor deze benchmark. Hier vinden we onder meer Portugal (50,5%) en het Verenigd Koninkrijk (56,9%) terug, maar ook de nieuwe lidstaten Cyprus (50,6%) en Estland (56,1%). Zweden is met bijna zeven op de tien werkende ouderen evenwel de absolute koploper.

Figuur 6. Werkzaamheidsgraad van de 55- tot en met 64-jarigen (EU-25; 2005)

Bron: FOD Economie – Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, EAK, Eurostat LFS (Bewerking Steunpunt WAV)

Dat het Vlaams Gewest zich kenmerkt door een erg lage werkzaamheidsgraad van ouderen, uit zich ook in de generatiekloof. Deze wordt berekend door de werkzaamheidsgraad van 25- tot en met 54-jarigen in verhouding te zetten tot deze van 55- tot en met 64-jarigen. Samen met Slovenië, noteert het Vlaams Gewest de grootste generatiekloof van Europa (zie figuur 7). Het gaat om een score van 2,73 wat betekent dat de 25-54-jarigen gemiddeld bijna drie maal zo veel aan de slag zijn dan de 55-plussers.

Figuur 7. Generatiekloof (EU-25; 2005)

* De generatiekloof wordt berekend als de werkzaamheidsgraad van de 25- tot en met 54-jarigen ten opzichte van deze van 55- tot en met 64-jarigen.

Bron: FOD Economie – Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, EAK, Eurostat LFS (Bewerking Steunpunt WAV)

Het verschil in participatie tussen ouderen en de groep op middenleeftijd is in Vlaanderen sterker uitgesproken dan in de andere landsdelen. Dit kan verklaard worden doordat de werkzaamheidsgraad van de Vlaamse 25-54-jarigen met 83,3% op een hoog niveau ligt en aldus sterk contrasteert met de lage werkzaamheidsgraad van de 55-plussers (30,7%). In het Brussels Gewest is dit contrast minder groot, vooral omdat het aandeel werkenden bij de 25- tot en met 54-jarigen laag ligt (67,8%) terwijl het aandeel werkende 55-plussers met 39,8% in Brussel relatief hoog ligt. Hierdoor noteert het Brussels Gewest 'slechts' een generatiekloof van 1,70. Hetzelfde gaat op voor het Waals Gewest. De kleinere Waalse generatiekloof is vooral te wijten aan de lagere werkzaamheid van de 25-54-jarigen (72,6%). Kortom, de generatiekloof in Vlaanderen heeft op de eerste plaats te maken met de lage werkzaamheid van de 55-plussers, terwijl het in Brussel en Wallonië eerder gaat om een lagere werkzaamheid bij de 25-54-jarigen.

Desondanks noteert het Brussels Gewest met een generatiekloof van 1,70 een goede score in Europees perspectief. Brussel neemt een gunstigere positie in dan EU-15 met 1,77 en EU-25 met 1,82. Naast Sloveënië (2,73) en het Vlaams Gewest is er ook in Oostenrijk (2,60) en Polen (2,55) een grote kloof tussen de werkzaamheidsgraad van 25-54-jarigen en 55-plussers. Ook buurlanden Nederland (1,80) en Frankrijk (2,11) noteren minder goede cijfers dan gemiddeld in EU-15. De verschillen naar leeftijd zijn het kleinst in de Scandinavische landen, het Verenigd Koninkrijk en Estland. Zweden voert het lijstje aan met de laagste generatiekloof van 1,20 wat te danken is aan een hoog niveau van werkzaamheid van zowel de 25-54-jarige Zweden (83,5%) als van de 55-plussers (69,5%).

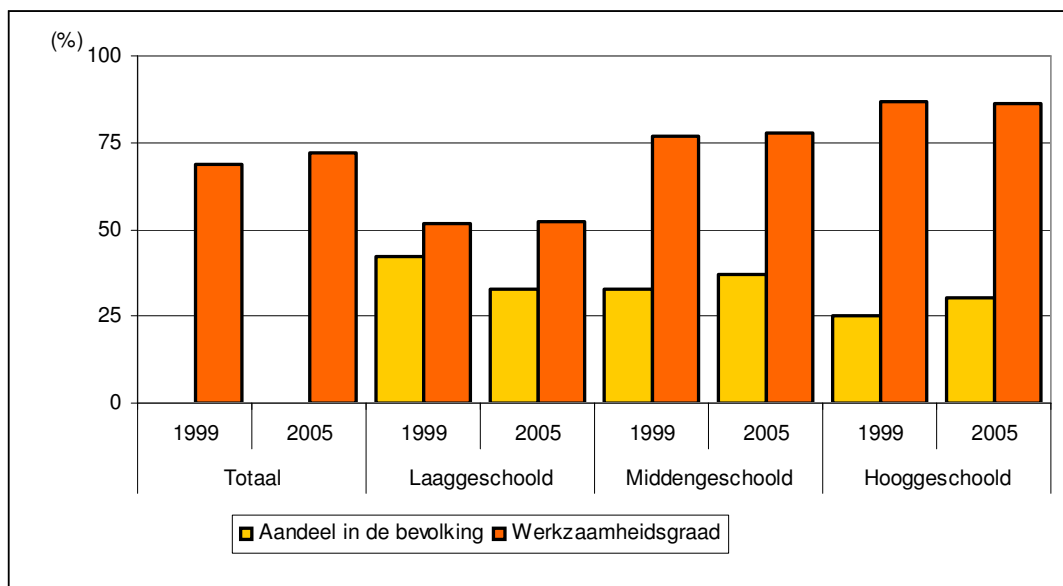
2.4 Onderwijs

2.1.1 Het onderwijsniveau van de bevolking

Figuur 8 toont dat de werkzaamheidsgraad van de 25- tot en met 64-jarigen toenam in het Vlaams Gewest van 68,6% in 1999 naar 72,1% in 2005. Niet iedereen is evenwel in dezelfde mate aan het werk. Zo is het diploma dat men op zak heeft wanneer men de arbeidsmarkt betreedt van enorm belang. Laaggeschoolden, die maximaal een diploma lager secundair onderwijs behaalden, hebben meer moeite dan midden- en hogeschoolden om een job te vinden. In 1999 was 51,6% van de laaggeschoolden aan de slag. In 2005 steeg dit aandeel licht naar 52,3%. Bij de middengeschoolden, die een diploma van het hoger secundair onderwijs op zak hebben, steeg de werkzaamheidsgraad van 76,7% in 1999 naar 77,8% in 2005. Bij de hogeschoolden, die een hogeschool- of universitair diploma hebben, ging de werkzaamheidsgraad er licht op achteruit van 86,8% in 1999 naar 86,4% in 2005.

Achter de werkzaamheidsgraden, gaat een verschuiving in de samenstelling van de bevolking op arbeidsleeftijd (25-64 jaar) schuil. Het onderwijsniveau van de bevolking is immers gestegen in de beschouwde periode. Aan de basis van deze toegenomen scholarisatie van de (beroeps)bevolking ligt een cohorte-effect: de oudere leeftijdscohorten, die de groep op arbeidsleeftijd verlaten, zijn veelal laaggeschoold, terwijl de jongste leeftijdscohorten steeds vaker midden- tot hogeschoold zijn (Herremans & Van Gils, 2004). In 1999 was 42,3% van de Vlamingen laaggeschoold. In 2005 daalde dit aandeel sterk naar 32,7%. Bij de midden- en hogeschoolden is het omgekeerde vast te stellen. In 1999 was 32,7% middengeschoold en dit aandeel nam toe tot 36,8% in 2005. Bij de hogeschoolden ging het om een stijging van 25,2% in 1999 naar 30,6% in 2005. Hieruit blijkt dat niet alleen de stijging van de werkzaamheid binnen quasi elk onderwijsniveau afzonderlijk aan de basis ligt van de toename van de globale werkzaamheidsgraad van de 25- tot en met 64-jarigen in het Vlaams Gewest, maar ook het toegenomen onderwijsniveau van de bevolking.

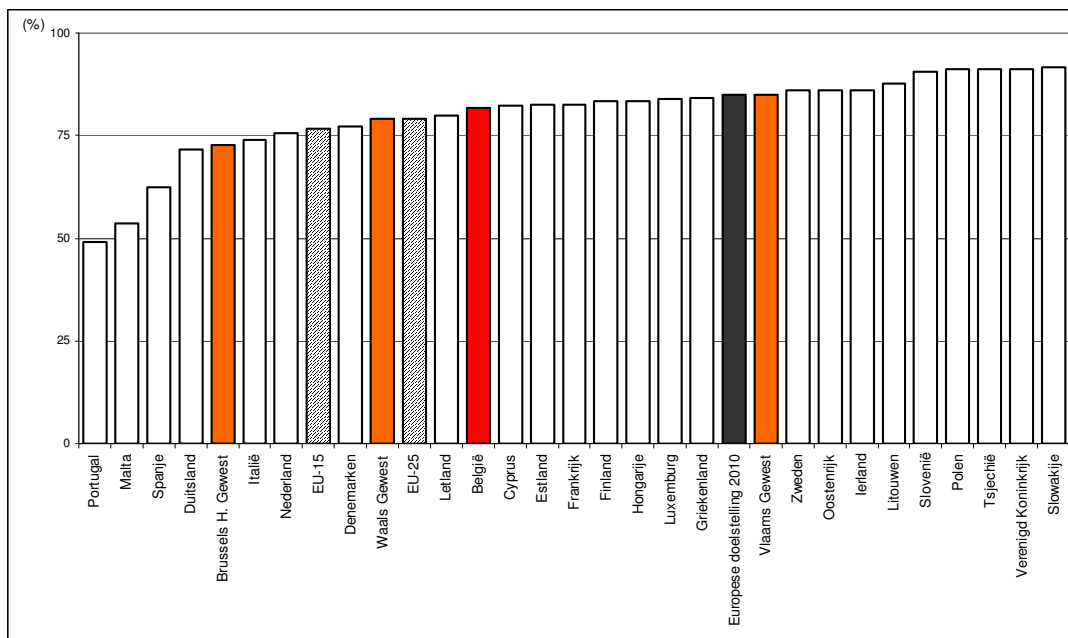
Figuur 8. Bevolking en werkzaamheidsgraad (25-64 jaar) naar onderwijsniveau (Vlaams Gewest; 1999 en 2005)

Bron: FOD Economie – Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, EAK (Bewerking Steunpunt WAV)

Een van de Europese doelstellingen met betrekking tot het onderwijsniveau van de bevolking houdt in dat het aandeel 22-jarigen met een diploma hoger middelbaar onderwijs moet stijgen naar 85% tegen 2010. Algemeen wordt deze doelstelling geoperationaliseerd door te kijken naar het onderwijsniveau van de 20- tot en met 24-jarigen. Tabel 1 toont dat het Vlaams Gewest de Europese doelstelling voor 2010 reeds bereikt heeft in 2005: 85,1% van alle 20-24-jarige Vlamingen heeft minstens een diploma van het hoger secundair onderwijs op zak. In de andere gewesten moet het onderwijsniveau van de jongeren nog verder opgekrikt worden: 79% van de Waalse en 72,5% van de Brusselse jongeren zijn minstens middengeschoold.

Figuur 9. Aandeel jongeren (20-24 jaar) met minstens een diploma van het hoger secundair onderwijs (EU-25; 2005)

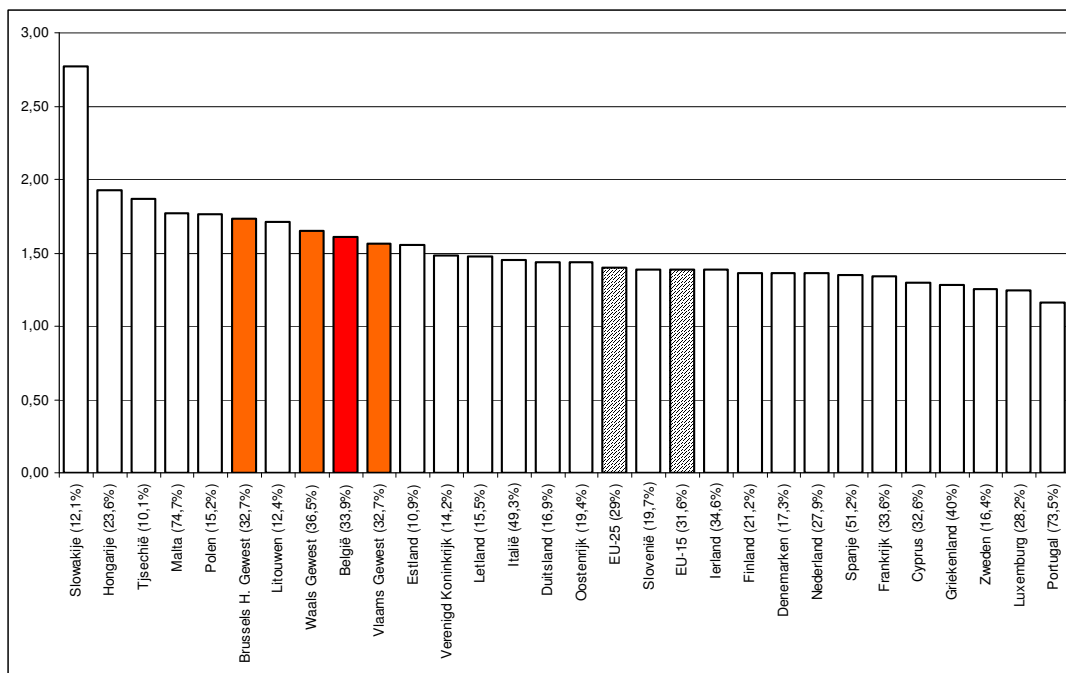
Bron: FOD Economie – Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, EAK, Eurostat LFS (Bewerking Steunpunt WAV)

Globaal telt België 81,8% 20- tot en met 24-jarigen met een diploma hoger secundair onderwijs en hiermee scoort het beter dan gemiddeld in Europa (figuur 9). In EU-15 is 76,7% van de jongeren middengeschoold. In EU-25 gaat het om 79,2%. Het Brussels Gewest bevindt zich onderaan het klassement en moet alleen onderdoen voor Portugal (49%), Malta (53,7%), Spanje (62,4%) en Duitsland (71,5%). Aan de andere kant toont figuur 9 dat negen Europese lidstaten de doelstelling van 85% gekwalificeerde jongeren reeds bereikten. Het Vlaams Gewest voegt zich bij deze kopgroep en kan zich zelfs meten met het traditioneel goed presterende Zweden (85,9%). Opvallend bij deze indicator is toch wel de aanwezigheid van een aantal nieuwe Europese lidstaten bovenaan de rangschikking. Slowakije noteert het hoogste aandeel gekwalificeerde jongeren (91,8%) en ook Tsjechië (91,2%), Polen (91,1%) en Slovenië (90,5%) doen het goed. Uit verdere analyses blijkt dat het in deze Oost-Europese nieuwe lidstaten voornamelijk om middengeschoolden gaat en minder om hogeschoolden, zelfs wanneer men rekening houdt met het feit dat vele 20- tot en met 24-jarigen hun hoogste onderwijsniveau nog niet behaald hebben.

2.1.2 De onderwijskloof

Laaggeschoolden hebben het moeilijker op de arbeidsmarkt dan midden- en hogeschoolden. De onderwijskloof, die de verhouding tussen de werkzaamheidsgraad van de midden- en hogeschoolden ten opzichte van deze van de laaggeschoolden cijfermatig uitdrukt, ligt er dan ook niet om (figuur 10). In het Vlaams Gewest bedraagt deze 1,56 wat betekent dat de werkzaamheidsgraad van midden- en hogeschoolden gemiddeld 56% hoger ligt dan deze van laaggeschoolden. In de andere twee gewesten is de kloof nog groter. In Wallonië gaat het om 1,65 en in Brussel om maar liefst 1,73. Anno 2005 bedraagt de Belgische onderwijskloof 1,61.

Figuur 10. Onderwijskloof* en aandeel laaggeschoolden in de bevolking** (25-64 jaar) (EU-25; 2005)

* De onderwijskloof wordt berekend als de werkzaamheidsgraad van de midden- en laaggeschoolden ten opzichte van deze van de laaggeschoolden en dit in de leeftijdsgroep van 25 tot en met 64 jaar.

** Achter elk land staat tussen haakjes het aandeel laaggeschoolden in de bevolking (25-64 jaar).

Bron: FOD Economie – Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, EAK, Eurostat LFS (Bewerking Steunpunt WAV)

In vergelijking met de rest van Europa doet België het met een score van 1,61 niet zo goed. Gemiddeld in EU-15 wordt een onderwijskloof van 1,39 geregistreerd. In EU-25 is dit 1,40. De onderwijsongelijkheid qua arbeidsdeelname is het kleinst in Portugal (1,16). Dit betekent dat het aandeel werkenden bij midden- en hogeschoolden 'slechts' 16% hoger is dan bij laaggeschoolden. Ook Zweden doet het goed met een onderwijskloof van 1,25. Toch mag de arbeidsmarkt van Portugal niet over dezelfde kam geschoren worden als deze van Zweden. Immers, wanneer gekeken wordt naar de samenstelling van de bevolking op arbeidsleeftijd blijkt dat bijna drie kwart van de Portugezen laaggeschoold is. De werkzaamheidsgraad van de talrijke laaggeschoolden op de Portugese arbeidsmarkt is hoog (71,5%) evenals deze van de minder talrijke midden- en hogeschoolden (83,2%) en dit verklaart de lage onderwijskloof. Blijkbaar is er in Portugal een groot aanbod van laaggeschoolde jobs. In Zweden daarentegen is 'slechts' 16,4% van de bevolking van 25 tot en met 64 jaar laaggeschoold. Dit betekent omgekeerd dat meer dan acht op de tien Zweden

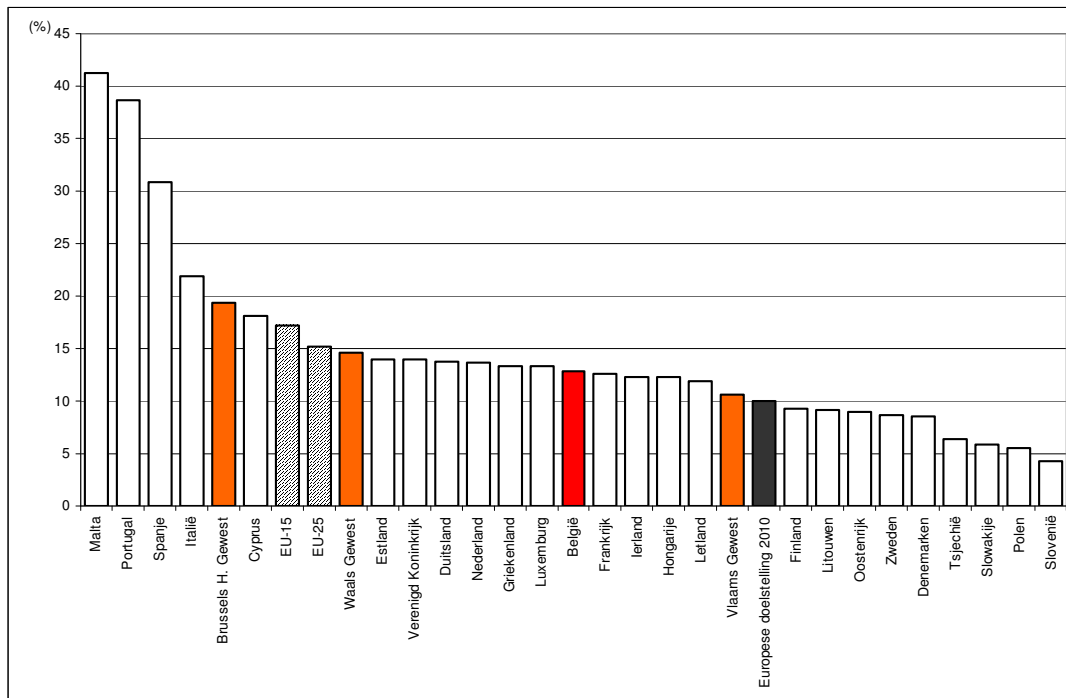
midden- of hoggeschoold zijn en zij noteren een werkzaamheidsgraad van 82,7%. De Zweedse arbeidsmarkt wordt gekenmerkt door een grote vraag naar hogeschoolde jobs. Dit gecombineerd met een eveneens hoge werkzaamheidsgraad van de minder talrijk aanwezige laaggeschoolden, leidt tot een lage Zweedse onderwijskloof (Stevens, 2003).

Ook bij de Vlaamse onderwijskloof kan in dezelfde lijn een kanttekening worden geplaatst. Een derde van de 25- tot en met 64-jarige Vlamingen is laaggeschoold. Dit relatief hoge aandeel zou niet problematisch zijn indien de Vlaamse laaggeschoolden, net als in Portugal, een hoge werkzaamheid zouden noteren. Dit is echter niet het geval: laaggeschoolden komen in Vlaanderen onvoldoende aan de bak, getuige een aandeel werkenden van 52,3%.

2.1.3 Ongekwalficeerde uitstroom

De integratie van personen met een achterstandspositie op de arbeidsmarkt moet beter volgens Europa. Hiertoe behoren ook personen die het onderwijs vroegtijdig verlaten en dus zonder voldoende kwalificaties de arbeidsmarkt betreden. Europa wil dit aandeel vroegtijdige schoolverlaters beperken tot maximaal 10% tegen 2010. Deze benchmark meet de 18- tot en met 24-jarigen die laaggeschoold zijn – dus geen diploma hoger secundair onderwijs behaalden – en die geen opleiding volgden in de referentieperiode van vier weken.

Figuur 11. Ongekwalficeerde uitstroom* (EU-25; 2005)

* De ongekwalficeerde uitstroom wordt berekend als het aandeel 18- tot en met 24-jarigen dat laaggeschoold is en dat niet deelnam aan opleiding in de referentieperiode van vier weken.

Bron: FOD Economie – Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, EAK, Eurostat LFS (Bewerking Steunpunt WAV)

Het Vlaams Gewest is anno 2005 met een ongekwalficeerde uitstroom van 10,7% goed op weg om de benchmark te halen (tabel 1). Bovendien is dit nog een lichte verbetering ten opzichte van

2004 toen het Vlaams Gewest een ongekwalificeerde uitstroom van 11% opmat. In de andere gewesten ligt het streefdoel nog iets verder af. Het Waals Gewest kent een aandeel vroegtijdige schoolverlaters van 14,6%. Dit is wel een merkelijke verbetering ten opzichte van 2004 toen het om 15,3% ging. In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest verlaat 19,4% van de 18-24-jarigen de school zonder een diploma hoger secundair onderwijs. In tegenstelling tot de andere regio's is de ongekwalificeerde uitstroom in Brussel niet gedaald ten opzichte van 2004. Toen ging het om 18,1%.

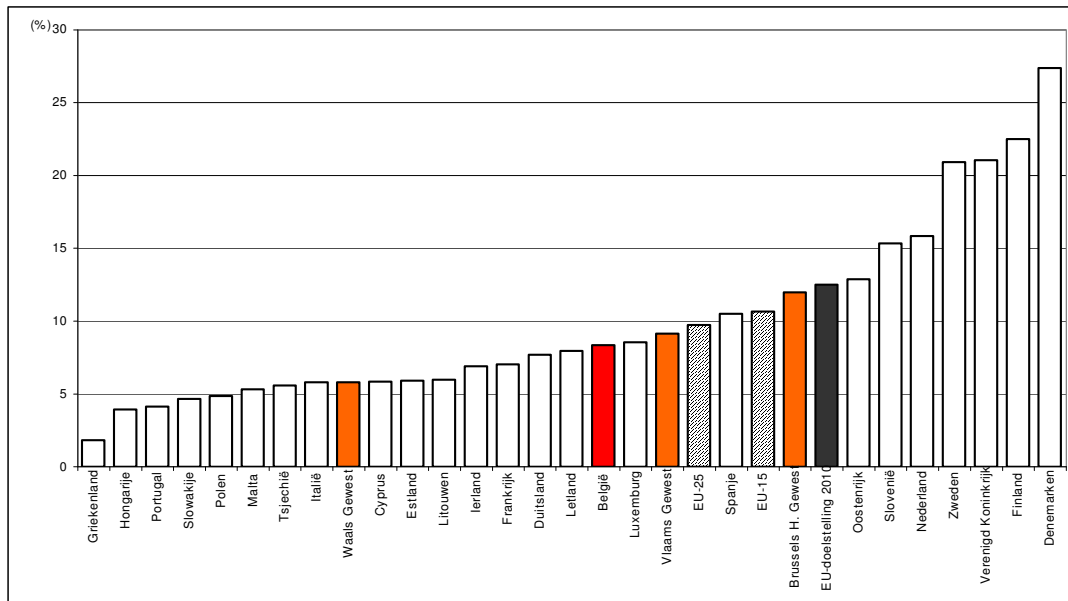
Gemiddeld in EU-15 verlaat 17,2% de school vroegtijdig (figuur 11). In EU-25 gaat het om 15,2%. België positioneert zich met een aandeel van 12,9% onder deze gemiddelden, een positieve score dus en een lichte verbetering ten opzichte van 2004 (13,1%). In Europees perspectief doen de zuidoostelijke landen het niet zo goed: Malta (41,2%), Portugal (38,6%), Spanje (30,8%), Italië (21,9%) en Cyprus (18,1%) kenmerken zich allen door een hoog aandeel vroegtijdige schoolverlaters. Aan het andere eind van het spectrum zijn opvallend genoeg een aantal nieuwe lidstaten terug te vinden: Slovenië (4,3%), Polen (5,5%), Slowakije (5,8%) en Tsjechië (6,4%) doen het wat betreft deze indicator zelfs beter dan de traditionele lijsttrekkers Denemarken (8,5%) en Zweden (8,6%).

2.1.4 Levenslang leren

Een manier om het onderwijsniveau van de bevolking aan te pakken en om zo het menselijke kapitaal te ontwikkelen – een van de doelstellingen van Europa – bestaat erin de deelname aan levenslang leren te bevorderen. Het streefdoel is hier om “alle individuen toe te rusten met de vaardigheden die voor een moderne beroepsbevolking in een kennismaatschappij vereist zijn, die hun loopbaanontwikkeling mogelijk maken en die knelpunten op de arbeidsmarkt verkleinen” (Publicatieblad van de Europese Unie, 2003).

De benchmark voor 2010 is om 12,5% van de bevolking op arbeidsleeftijd van 25 tot en met 64 jaar te betrekken in levenslang leren. In 2005 heeft 9,1% van de Vlaamse bevolking een opleiding gevolgd in de referentieperiode van vier weken (tabel 1). Dit is een lichte achteruitgang ten opzichte van topjaar 2004 (9,8%). In het Waals Gewest (5,8%) is de deelname aan opleiding lager dan in het Vlaams Gewest; in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest gaat het om een hoger aandeel van 12%. De Brusselaars lijken aldus op weg de benchmark in 2010 te halen.

Figuur 12. Aandeel van de bevolking (25-64 jaar) dat deelnam aan een opleiding in de referentieperiode van vier weken (EU-25; 2005)

Bron: FOD Economie – Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, EAK, Eurostat LFS (Bewerking Steunpunt WAV)

België noteert een gemiddeld aandeel personen die deelnemen aan levenslang leren van 8,4%. Dit ligt beneden het EU-15-gemiddelde van 10,6% alsook onder het EU-25-gemiddelde van 9,8%. Toch laat België met een aandeel van 8,4% heel wat landen achter zich zoals blijkt uit figuur 12. Zo noteren maar liefst negen van de tien nieuwe EU-lidstaten een lager aandeel. Hongarije (3,9%), Slowakije (4,6%) en Polen (4,8%) zijn samen met Griekenland (1,9%) de landen waar het minst een opleiding werd gevolgd in de referentieperiode van vier weken. Ook buurlanden Frankrijk (7,1%) en Duitsland (7,7%) kennen een lagere deelname aan opleiding dan België. Zeven Europese lidstaten bereikten reeds de doelstelling om 12,5% van de bevolking aan het leren te zetten. Hier vinden we nieuwe lidstaat Slovenië (15,3%) en ook noorderbuur Nederland (15,9%), maar de Scandinavische landen zijn de absolute leiders met topper Zweden, waar maar liefst 27,3% van alle 25-64-jarigen deelneemt aan levenslang leren anno 2005.

DEEL 3 – Niet-beroepsactief Vlaanderen

In deel 2 werd uitvoerig bericht over de mate waarin de Vlaamse bevolking deelneemt aan de arbeidsmarkt. Het Vlaamse activeringsbeleid is er op gericht om het aandeel werkenden in de bevolking te doen toenemen, hetgeen kadert in het Europese streven naar volledige werkgelegenheid, om op die manier van Europa de meest concurrerende en dynamische kenniseconomie ter wereld te maken. Een activeringsbeleid impliceert push- en pullmaatregelen om werkzoekenden en personen langs de zijlijn van de arbeidsmarkt op het arbeidsveld te krijgen. Het is dan ook belangrijk een zicht te krijgen op het niet-beroepsactieve deel van de bevolking. In dit tweede deel stellen we ons de vraag wie de niet-beroepsactieven zijn. Door in te gaan op kwalitatieve aspecten, zoals het arbeidsverleden, de arbeidswens en de reden van de niet-beroepsactiviteit, sporen we de drempels op die hun activering belemmeren.

Om de niet-beroepsactieven af te bakenen hanteren we de definitie van de International Labour Organization (ILO), die de totale bevolking opdeelt in drie segmenten: de werkenden, de werklozen en de niet-beroepsactieven. Volgens de ILO-definitie is een persoon niet-beroepsactief als hij niet werkt en ook niet actief zoekt naar werk (zie deel 1). Het gaat dan onder meer om die personen die zich uitsluitend met het huishouden bezig houden, die als vrijwilliger werken, die student, werk-onbekwaam of gepensioneerd zijn.

3.1 Wie zijn de niet-beroepsactieven?

In 2005 zijn er in het Vlaams Gewest 2 308 600 niet-beroepsactieve personen ouder dan vijftien jaar. Bijna de helft van deze niet-beroepsactieve bevolking (1 059 200 personen) is 65 jaar of ouder en is dus de beroepsactieve levensfase van 15 tot 64 jaar voorbij (tabel 4). Een vierde (577 300 personen) is de vijftig gepasseerd maar is wel nog op arbeidsleeftijd. Een tiende van de niet-beroepsactieven (222 900 personen) is tussen 25 en 49 jaar, de levensfase waarop het merendeel van de bevolking aan het werk is. En tot slot is een vijfde (449 200 personen) jonger dan 25 jaar en nog niet aan het beroepsleven begonnen.

Tabel 4. Verdeling van de niet-beroepsactieve bevolking vanaf 15 jaar naar geslacht, leeftijd en onderwijsniveau (Vlaams Gewest; 2005)

	(n)	(%)
Totaal	2 308 600	100
Mannen	944 300	40,9
Vrouwen	1 364 300	59,1
15-24 jaar	449 200	19,5
25-49 jaar	222 900	9,7
50-64 jaar	577 300	25,0
65 jaar en meer	1 059 200	45,9
Laaggeschoold	1 517 000	65,7
Middengeschoold	576 900	25,0
Hooggeschoold	214 600	9,3

Bron: FOD Economie – Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, EAK (Bewerking Steunpunt WAV)

Zowat 60% van de niet-beroepsactieven ouder dan vijftien jaar is vrouw. Een belangrijke verklaring waarom vrouwen in de meerderheid zijn in de niet-beroepsactieve bevolking ligt in de leeftijds-

structuur van de vrouwelijke bevolking. De levensverwachting van vrouwen ligt hoger dan die van mannen waardoor de vrouwelijke bevolking een groter aantal ouderen en dus niet-beroepsactieven telt. Zo zijn er bijvoorbeeld 611 000 vrouwen en 'slechts' 448 000 mannen ouder dan 65 jaar, en die zijn natuurlijk nagenoeg allemaal niet-beroepsactief. Maar niet alleen in de oudere leeftijdsklassen zijn er meer vrouwelijke niet-beroepsactieven, dit is ook het geval in de jongere generatie. Dat komt omdat vrouwen vaker de zorg opnemen voor de kinderen en het huishouden en daarvoor tijdelijk of definitief de arbeidsmarkt verlaten.

Niet-beroepsactieven zijn in het merendeel van de gevallen laaggeschoold (65,7%), 25% is middengeschoold en slechts 9,3% is hooggeschoold. Dit heeft in de eerste plaats te maken met de oude leeftijdsstructuur van de niet-beroepsactieven. De ouderen van vandaag zijn immers vaak laaggeschoold; van alle personen ouder dan vijftig jaar is 62% laaggeschoold. Daarnaast zijn studenten die hun studies nog niet hebben voltooid ook slechts laag- of middengeschoold, precies omdat ze hun diploma nog niet hebben gehaald.⁷ Hierdoor is een groot deel van de niet-beroepsactieve jongeren nog laag- of middengeschoold.

Aandeel niet-beroepsactieven in de bevolking

We berekenen het aandeel niet-beroepsactieven in de bevolking en maken daarbij een opsplitsing naar leeftijd en geslacht.

Tabel 5. Aandeel niet-beroepsactieven in de bevolking naar leeftijd en geslacht (Vlaams Gewest; 2000 en 2005)

	Mannen		Vrouwen		Totaal	
	2000	2005	2000	2005	2000	2005
15-19 jaar	85,6	88,1	90,1	92,1	87,8	90,1
20-24 jaar	31,6	33,9	41,4	39,8	36,4	36,8
25-29 jaar	4,0	5,3	11,6	11,6	7,7	8,4
30-34 jaar	3,0	3,7	14,8	11,6	8,8	7,6
35-39 jaar	3,5	3,2	18,2	14,5	10,7	8,8
40-44 jaar	4,5	4,5	21,7	18,3	13,0	11,3
45-49 jaar	6,7	6,3	31,2	23,1	18,7	14,6
50-54 jaar	16,6	12,0	52,6	38,3	34,3	25,0
55-59 jaar	42,0	40,5	74,9	68,3	58,4	54,3
60-64 jaar	82,6	79,2	94,5	91,9	88,7	85,6
65+ jaar	97,8	96,7	99,3	99,1	98,7	98,1

Bron: FOD Economie – Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, EAK (Bewerking Steunpunt WAV)

Het valt op dat het aandeel niet-beroepsactieven hoog ligt bij de jongeren en bij de ouderen. Bij de 15-19-jarigen zijn negen op de tien niet-beroepsactief en dat daalt reeds sterk bij de 20-24-jarigen tot 36,8%. Tussen 25 en 49 jaar ligt de niet-beroepsactiviteit erg laag en vanaf 50 jaar stijgt het aandeel niet-beroepsactieven opnieuw. Bij de 60-64-jarigen is 86% niet-beroepsactief. Boven 65 jaar is er nauwelijks nog iemand beroepsactief.

Er is een belangrijk verschil tussen mannen en vrouwen. In de eerste plaats ligt het aandeel niet-beroepsactieven bij vrouwen systematisch hoger dan bij mannen. Dat wijst erop dat de traditionele rolpatronen nog niet zijn verdwenen. Daarnaast zien we dat het aandeel niet-beroepsactieven bij

⁷ Het onderwijsniveau wordt in de EAK bepaald aan de hand van het hoogst behaalde diploma. Een student die bezig is aan zijn universitaire studie heeft op dat moment slechts een diploma van het hoger secundair onderwijs en is bijgevolg middengeschoold.

vrouwen sneller opnieuw begint toe te nemen. Vanaf de leeftijd van 40 jaar is er reeds een lichte stijging en vanaf 45 jaar is er sprake van een forse toename, terwijl dat bij de mannen telkens vijf jaar later is.

Kijken we terug in de tijd dan stellen we vast dat het aandeel niet-beroepsactieven in de bevolking is gedaald sinds 2000 (tabel 5). Die vaststelling geldt vooral voor vrouwen en ouderen, en a fortiori voor oudere vrouwen. Dat wijst op de feminisering van de arbeidsmarkt: elke generatie vrouwen is actiever op de arbeidsmarkt dan de voorgaande generatie. De 30-34-jarige vrouwen van 2005 zijn bijvoorbeeld minder vaak niet-beroepsactief dan de 30-34-jarige vrouwen van 2000. Bovendien blijven vrouwen ook langer aan het werk, waardoor de niet-beroepsactiviteit in alle leeftijden daalt.

Tabel 6. Aandeel niet-beroepsactieven in de bevolking (ouder dan 25 jaar) naar onderwijsniveau (Vlaams Gewest; 2005)

(%)	Totaal	Mannen	Vrouwen
Laaggeschoold	66,9	54,8	77,1
Middengespoold	28,7	22,8	35,0
Hooggeschoold	17,7	15,5	19,8

Opmerking: we laten de personen jonger dan 25 jaar buiten beschouwing omdat een belangrijk deel hiervan de studies nog niet heeft afgerond

Bron: FOD Economie – Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, EAK (Bewerking Steunpunt WAV)

Niet-beroepsactiviteit hangt bovendien sterk samen met laaggeschooldheid. De niet-beroepsactiviteit ligt bij laaggeschoolden heel wat hoger dan bij midden- en hooggeschoolden: 66,9% van de laaggeschoolden is niet-beroepsactief en dat aandeel daalt tot 28,7% bij de middengespoolden en 17,7% bij de hooggeschoolden. Deze vaststelling geldt nog sterker voor vrouwen waar het verschil tussen laag- en hooggeschoolden nog groter is.

In wat volgt beperken we ons tot de bevolking op arbeidsleeftijd (15-64 jaar) en bespreken we achtereenvolgens de niet-beroepsactieven bij de jongeren, de 25 tot 49-jarigen en de 50 tot 64-jarigen. Er zijn ongeveer 1 250 000 niet-beroepsactieven tussen 15 en 64 jaar. Zowat 450 000 daarvan zijn jonger dan 25 jaar, ongeveer 223 000 zijn tussen 25 en 49 jaar oud en de andere 577 000 zijn 50 jaar of ouder.

3.2 De 15- tot 24-jarigen: over studenten

Gezien niet-beroepsactieve jongeren een erg homogene groep zijn en nog hun eerste stap op de arbeidsmarkt moeten zetten, kan hun bespreking erg kort zijn. Van de totale mannelijke jonge bevolking is 61% niet-beroepsactief, van de vrouwelijke jongeren is 65% niet-beroepsactief. We krijgen zicht op de aard van de niet-beroepsactiviteit door gebruik te maken van de vraag waarin bij de respondent wordt gepeild naar zijn of haar sociaal-economische situatie. Het gaat dus om een subjectieve invulling van de situatie, niet om de objectieve ILO-definitie (voor de ILO-definitie verwijzen we naar deel 1).

De jongeren zijn wat betreft de aard van hun niet-beroepsactiviteit een bijzonder homogene groep. Van de niet-beroepsactieven jonger dan 25 jaar geeft zowat 95% aan student of in opleiding te zijn. Dat geldt zowel voor mannen als voor vrouwen. Dus als jongeren niet-beroepsactief zijn dan is dat in zeer hoge mate omdat ze nog op de schoolbanken zitten.

3.3 De 25- tot 49-jarigen: over huisvrouwen en arbeidsongeschikte mannen

Vlaanderen staat bekend om zijn 'samengedrukte loopbaan'. Vlamingen treden laat toe tot de arbeidsmarkt omdat ze lang studeren, vervolgens volgt een levensfase waarin een heel groot deel van de bevolking werkt, en ten slotte treden Vlamingen vroeg uit. Tussen 25 en 49 jaar zijn er dus zeer weinig mensen die niet werken. Van het totaal aantal mannelijke 25- tot 49- jarigen is slechts 5% niet-beroepsactief, bij de vrouwen loopt dat op tot 16%. Tussen mannen en vrouwen zijn er belangrijke verschillen naar de aard van de niet-beroepsactiviteit.

Tabel 7. Verdeling van de niet-beroepsactieven (25-49 jaar) naar geslacht en aard van de niet-beroepsactiviteit (Vlaams Gewest; 2005)

	Totaal	Mannen	Vrouwen
Totaal (n)	222 900	50 500	172 400
Totaal (%)	100	100	100
Huisvrouw/man	44,4	nb	56,3
Arbeidsongeschikt	25,3	47,7	18,7
Werkloos	15,6	21,6	13,8
Onderwijs/opleiding	4,5	9,6	2,9
(Pre)pensioen	3,3	nb	nb
Andere	6,9	9,6	6,2

Bron: FOD Economie – Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, EAK (Bewerking Steunpunt WAV)

Bijna de helft van de 50 500 mannelijke niet-beroepsactieven geeft aan arbeidsongeschikt te zijn en zowat twee op de tien beschouwen zichzelf als werkloos, hoewel ze volgens de ILO-definitie niet werkloos zijn, omdat ze niet actief naar werk zoeken en niet onmiddellijk beschikbaar zijn (zie inleiding). Meer dan de helft van de 172 400 niet-beroepsactieve vrouwen zegt huisvrouw te zijn en in te staan voor de zorg voor het eigen huishouden. Bijna twee op de tien zijn arbeidsongeschikt en iets meer dan een tiende beschouwt zichzelf als werkloos.

Tabel 8. Aantal en aandeel niet-beroepsactieven (25-49 jaar) naar geslacht, arbeidsverleden en arbeidswens (Vlaams Gewest; 2005)

	Totaal		Mannen		Vrouwen	
	(n)	(%)	(n)	(%)	(n)	(%)
Totaal	222 900	100	50 500	100	172 400	100
Ooit betaalde arbeid verricht	167 700	75,2	39 700	78,5	128 000	74,3
Nooit betaalde arbeid verricht	55 200	24,8	10 800	21,5	44 400	25,7
Zoekt of wenst een job	34 600	15,5	11 600	23,0	23 000	13,3
Zoekt noch wenst een job	188 300	84,5	38 900	77,0	149 400	86,7

Bron: FOD Economie – Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, EAK (Bewerking Steunpunt WAV)

Van de niet-beroepsactieven tussen 25 en 49 jaar zijn er 55 200 (24,8%) die nog nooit een betaalde job hebben uitgeoefend. Het gaat in hoofdzaak om vrouwen, ongeveer 44 400 personen. Een op de vier niet-beroepsactieve vrouwen heeft dus nog nooit betaalde arbeid verricht. Bij de mannen heeft zowat een op de vijf niet-beroepsactieven nog nooit een betaalde job gehad, maar omdat niet-beroepsactiviteit eerder zeldzaam is bij mannen in deze leeftijdsgroep, is het aantal beperkter.

Van de 44 400 vrouwen tussen 25 en 49 jaar die nooit betaalde arbeid hebben verricht, beschouwen er 32 500 zichzelf als huisvrouw. Een kleiner aantal zegt arbeidsongeschikt te zijn of nog te studeren.

Slechts 15,5% van de niet-beroepsactieve 25-49-jarigen zoekt of wenst een betrekking.⁸ Mannelijke niet-beroepsactieven wensen vaker dan vrouwen een betaalde job: 23% of 11 600 mannen tegenover 13,3% of 23 000 vrouwen.

In het raam van het activeringsbeleid zijn dat relevante cijfers, gezien activering zich niet enkel richt op de werkzoekenden, dus de personen zich reeds aanbieden op de arbeidsmarkt, maar ook op de niet-beroepsactieven. Wil men meer mensen aan het werk dan moet het aantal niet-beroepsactieven met een arbeidswens worden opgedreven. Interessant is daarom te kijken naar de reden waarom de meerderheid van de niet-beroepsactieven een betaalde job zoekt noch wenst. We stoten hier op de drempels die niet-actieven ervan weerhouden om hun kans te wagen op de arbeidsmarkt.

Tabel 9. Niet-beroepsactieven (25-49 jaar) naar geslacht en reden waarom men werk zoekt noch wenst (Vlaams Gewest; 2005)

	Totaal	Mannen	Vrouwen
Totaal (n)	188 300	38 900	149 400
Totaal (%)	100	100	100
Familiaal/persoonlijk	43,3	nb	53,5
Ziekte	25,4	50,0	18,9
Onderwijs	5,5	nb	3,7
Denkt dat er geen job is	2,7	nb	nb
Andere redenen	23,1	31,3	21,0

Bron: FOD Economie – Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, EAK (Bewerking Steunpunt WAV)

Niet-beroepsactieve mannen tussen 25 en 49 jaar die geen job wensen doen dat in de helft van de gevallen wegens ziekte. Bij de vrouwen wegen familiale en persoonlijke redenen vaker door, ziekte is minder belangrijk. Er zijn ongeveer 80 000 vrouwen (53,5%) in deze leeftijdsgroep die geen job wensen omwille van familiale of persoonlijke omstandigheden. Ongeveer 11 000 hiervan zeggen expliciet dat ze geen job wensen wegens het ontbreken of het niet kunnen veroorloven van gepaste kinderopvang.

Naast de redenen waarom men niet wenst te werken, krijgen we ook zicht op de redenen waarom men niet meer werkt. Er wordt in de EAK namelijk bij iedereen die de voorbije acht jaar zijn *laatste* job heeft verlaten of onderbroken, gepeild naar de reden ervan, dus de reden waarom men in de niet-beroepsactiviteit is terecht gekomen.

⁸ We berekenen het aantal personen dat een betrekking zoekt of wenst aan de hand van een combinatie van twee vragen in de EAK, met name de vraag of de niet-beroepsactieve respondent werk zoekt en indien dit niet het geval is, of de niet-beroepsactieve respondent dan werk wenst. Dus we nemen degenen die een betrekking zoeken én degenen die geen betrekking zoeken maar wel een betrekking wensen samen in de categorie 'zoekt of wenst een betrekking'. We spreken over hen als degenen die een betrekking wensen. De rest wenst geen betrekking ('zoekt noch wenst een betrekking').

Tabel 10. Verdeling van de niet-beroepsactieven (25-49 jaar) die hun laatste betrekking hebben verlaten of onderbroken in de voorbije acht jaar, naar de reden en geslacht (Vlaams Gewest; 2005)

	Totaal	Mannen	Vrouwen
Totaal (n)	94 500	26 000	68 500
Totaal (%)	100	100	100
Ziekte en arbeidsongeschiktheid	30,2	43,9	25,0
Ontslag	20,3	nb	21,9
Persoonlijke en familiale redenen	14,1	nb	18,0
Einde contract	10,0	nb	10,5
Andere	25,5	27,8	24,6

Bron: FOD Economie – Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, EAK (Bewerking Steunpunt WAV)

Van de 26 000 niet-beroepsactieve mannen die hun laatste betrekking hebben verlaten tijdens de voorbije acht jaren geeft bijna de helft aan dat de job werd beëindigd omwille van ziekte. Ook bij de 68 500 vrouwen is de belangrijkste reden ziekte (25%), gevolgd door ontslag (21,9%). Deze laatste groep werd ontslagen omdat de betrekking werd afgeschaft, de onderneming werd gesloten of om een andere reden. Ook persoonlijke redenen (waaronder de zorg voor eigen kinderen) spelen een rol bij vrouwen (18%) en in mindere mate ook het einde van het (tijdelijke) contract (10,5%).

3.4 De 50- tot 64-jarigen: over huisvrouwen en gepensioneerde mannen

Van de totale groep 50- tot 64-jarige mannen is 40% niet-beroepsactief. Bij de vrouwen ligt dat met 64% heel wat hoger. In tabel 11 belichten we de aard van de niet-beroepsactiviteit.

Tabel 11. Verdeling van de niet-beroepsactieven (50-64 jaar) naar geslacht en aard van de niet-beroepsactiviteit (Vlaams Gewest; 2005)

	Totaal	Mannen	Vrouwen
Totaal (n)	577 300	225 300	352 100
Totaal (%)	100	100	100
Huisvrouw/man	27,7	nb	45,0
(Pre)pensioen	46,7	67,4	33,5
Arbeidsongeschikt	12,3	18,1	8,6
Werkloos	10,4	10,5	10,4
Onderwijs/opleiding	nb	nb	nb
Andere	2,8	3,2	2,5

Bron: FOD Economie – Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, EAK (Bewerking Steunpunt WAV)

Mannen en vrouwen wijken af in de aard van de niet-beroepsactiviteit. Mannen zijn in bijna zeven op de tien gevallen gepensioneerd (onder gepensioneerd verstaan we de personen op rustpensioen, op vervroegd pensioen, op brugpensioen en op terbeschikkingstelling voorafgaand aan het rustpensioen). Twee op de tien zijn arbeidsongeschikt en een op de tien zegt werkloos te zijn. Bij de vrouwen is de grootste groep huisvrouw: zowat 45% geeft aan het eigen huishouden te verzorgen. Ongeveer 25% is gepensioneerd en telkens een op de tien is arbeidsongeschikt of werkloos.

Tabel 12. Aantal en aandeel niet-beroepsactieven (50-64 jaar) naar geslacht, arbeidsverleden en arbeidswens (Vlaams Gewest; 2005)

	Totaal		Mannen		Vrouwen	
	(n)	(%)	(n)	(%)	(n)	(%)
Totaal	577 300	100	225 300	100	352 100	100
Ooit betaalde arbeid verricht	512 800	88,8	223 300	99,1	289 500	82,2
Nooit betaalde arbeid verricht	64 500	11,2	nb	nb	62 600	17,8
Zoekt of wenst een job	14 600	2,5	7 100	3,2	7 400	2,1
Zoekt noch wenst een job	562 800	97,5	218 100	96,8	344 600	97,9

Bron: FOD Economie – Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, EAK (Bewerking Steunpunt WAV)

Van de 352 100 niet-beroepsactieve vrouwen hebben er 62 600 (17,8%) nooit betaalde arbeid verricht. Bij de mannen is er nauwelijks iemand in deze situatie, met andere woorden hebben bijna alle mannen een beroepsloopbaan achter de rug.

Bij de 62 600 vrouwelijke vijftigplussers die nooit een betaalde job hebben gehad, is een grote meerderheid van 48 200 personen huisvrouw. Tellen we dit op met de huisvrouwen van 25 tot 49 jaar dan betekent dat dat Vlaanderen ongeveer 80 000 huisvrouwen ouder dan 25 jaar telt die nog nooit een betaalde job hebben uitgeoefend. Zeven op de tien van deze 80 000 huisvrouwen zijn laaggeschoold.

Het aantal niet-beroepsactieve vijftigplussers dat een job zoekt of wenst is bijzonder klein. In totaal gaat het om nauwelijks 14 600 personen, oftewel 2,5% van de niet-beroepsactieven. Belangrijk is dan ook de reden waarom niet-beroepsactieve ouderen geen job zoeken of wensen.

Tabel 13. Niet-beroepsactieven (50-64 jaar) naar geslacht en reden waarom men werk zoekt of wenst (Vlaams Gewest; 2005)

Reden	Totaal	Mannen	Vrouwen
Totaal (n)	562 800	218 100	344 600
Totaal (%)	100	100	100
(Pre)pensioen	49,2	70,2	36,0
Familiaal/persoonlijk	17,9	nb	28,0
Ziekte	12,6	17,6	9,4
Denkt dat er geen job is	9,3	5,5	11,8
Andere	11,0	4,8	14,9

Bron: FOD Economie – Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, EAK (Bewerking Steunpunt WAV)

Bij de mannelijke niet-beroepsactieven is het pensioen (zowel rustpensioen, vervroegd pensioen, brugpensioen als terbeschikkingstelling) veruit de belangrijkste reden (70,2%) waarom men geen job wenst. Daarnaast geeft een belangrijk deel ziekte aan als reden (17,6%). Bij de vrouwelijke niet-beroepsactieven is het pensioen ook de belangrijkste reden (36%), maar lang niet zo overwegend als bij mannen. Bij de vrouwen is er daarnaast een grote groep (28%) die omwille van familiale en persoonlijke redenen geen job wenst. Ook ziekte speelt bij vrouwen een niet onaanzienlijke rol (9,4%). Maar wat meer is, bijna 12% of 40 600 niet-beroepsactieve vrouwen wenst geen job omdat ze denken dat er geen job voor hen beschikbaar is. Het frappante is dat zij bijna allemaal denken dat ze te oud zijn om nog een job te vinden. Ook bij de mannen zijn er heel wat niet-beroepsactieven die denken dat ze hiervoor te oud zijn. Samen gaat het om ongeveer 50 000 vijftigplussers die geen job zoeken of wensen omdat ze denken dat er geen job voor hen beschikbaar is omwille van hun leeftijd.

Naast de redenen waarom men niet wenst te werken, kijken we ook naar de redenen waarom men niet meer werkt. Er zijn 155 600 mannen en 91 500 vrouwen die de voorbije acht jaar hun laatste betrekking hebben verlaten.

Tabel 14. Verdeling van de niet-beroepsactieven (50-64 jaar) die hun laatste betrekking hebben verlaten of onderbroken, naar de reden en geslacht (Vlaams Gewest; 2005)

	Totaal	Mannen	Vrouwen
Totaal (n)	247 100	155 600	91 500
Totaal (%)	100	100	100
(Pre)pensioen	63,9	71,2	51,4
Ziekte en arbeidsongeschiktheid	13,8	13,7	14,1
Ontslag	10,1	6,7	15,9
Persoonlijke en familiale redenen	2,8	nb	5,7
Andere	9,3	7,3	12,9

Bron: FOD Economie – Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, EAK (Bewerking Steunpunt WAV)

De meerderheid van de mannen en vrouwen tussen 50 en 64 jaar die hun laatste betrekking hebben verlaten, deed dat omwille van pensionering. Het kan gaan om een rustpensioen, een vervroegd pensioen, brugpensioen of terbeschikkingstelling. We hebben geen aanduiding of het om vrijwillige of gedwongen pensionering gaat. Bij de mannen weegt pensionering zwaarder door (71,2%) dan bij vrouwen (63,9%). Bij de vrouwen daarentegen is het ontslag (15,9%) door afschaffing van de betrekking, sluiting van de onderneming of een andere reden dan weer belangrijker dan bij mannen (6,7%). Ook persoonlijke en familiale motieven hebben bij vrouwen meer gewicht. Het aandeel dat de laatste betrekking verlaat omwille van ziekte of arbeidsongeschiktheid is voor mannen en vrouwen ongeveer gelijk.

Samenvatting

De Europese doelstellingen die op de top van Lissabon voor 2010 geambieerd worden, laten zich vooral vertalen in een verhoging van de werkzaamheidsgraad. In 2010 moeten zeven op de tien personen een job hebben. Anno 2005 lijkt dit voor het Vlaams Gewest geen haalbare kaart gezien het niveau van de werkzaamheidsgraad op 64,9% ligt. Bovendien lijken de eerste cijfers voor 2006 een terugval in de werkzaamheid aan te kondigen.

De vrouwen zetten hun inhaalbeweging op de arbeidsmarkt verder. Jaar na jaar stijgt hun werkzaamheidsgraad en zelfs in die mate dat het Vlaams Gewest anno 2005 met een aandeel werkende vrouwen van 57,8% goed op weg lijkt om de Lissabondoelstelling van 60% te halen in 2010. Dit positieve verhaal dient evenwel genuanceerd: vrouwen werken vaak deeltijds. Hun opmars gaat dus niet automatisch gepaard met voltijdse arbeid. Daarnaast blijkt dat ook bij de vrouwen het werkzaamheidsniveau stagneert in 2006.

De grootste uitdaging voor het Vlaams Gewest situeert zich op het vlak van de ouderen. De samengedrukte loopbaan – een late intrede gekoppeld aan een vroege uittrede – is uitgesproken aanwezig in Vlaanderen. Na de leeftijd van 50 en zeker 55 jaar neemt de werkzaamheidsgraad een duik. In 2005 werkt 30,7% van de 55-plussers terwijl het streefdoel voor 2010 op 50% ligt. Dit pijnpunt op de Vlaamse arbeidsmarkt wordt nogmaals duidelijk wanneer de generatiekloof wordt berekend. Deze geeft het verschil in arbeidsdeelname tussen de middenleeftijd en de ouderen weer. Na Slovenië is de generatiekloof nergens in Europa zo groot als in het Vlaams Gewest.

Het onderwijsniveau is een belangrijk gegeven wanneer men de arbeidsmarkt betreedt. Europa wil dan ook het aandeel gekwalificeerde jongeren tegen 2010 zien groeien tot 85%. Deze indicator wordt geoperationaliseerd als het aandeel 20- tot en met 24-jarigen met minstens een diploma van het hoger secundair onderwijs. Anno 2005 heeft het Vlaams Gewest het streefdoel reeds bereikt: 85,1% van de Vlaamse jongeren heeft minstens het hoger secundair onderwijs afgerond. Ook op het vlak van het beperken van de ongekwalificeerde uitstroom is Vlaanderen goed op weg: in 2005 betreedt 10,7% van de Vlaamse jongeren de arbeidsmarkt zonder een diploma van het hoger secundair onderwijs. Het Vlaams Gewest is dus slechts een zucht verwijderd van het Europese streefdoel van 10%. Bovendien betekent de score van 2005 nog een verbetering ten opzichte van 2004. Scholing en opleiding stopt evenwel niet bij het verlaten van de schoolbanken. Europa promoot het levenslang leren en wil de deelname hieraan opkrikken tot minstens 12,5% in 2010. Het Vlaams Gewest kan met een deelname van 9,1% halverwege Lissabon nog geen dergelijk aandeel voorleggen.

Wil Vlaanderen meer mensen aan het werk dan moeten de mensen die momenteel aan de zijlijn van de arbeidsmarkt staan, gestimuleerd worden om de stap naar de arbeidsmarkt te zetten. Dat dat niet voor iedereen vanzelfsprekend is, blijkt uit een analyse van het niet-beroepsactieve segment van de arbeidsmarkt in het derde deel van dit eindrapport.

Het Vlaams Gewest telt anno 2005 ongeveer 1 250 000 niet-beroepsactieve personen van 15 tot en met 64 jaar. Niet-beroepsactieven zijn doorgaans jonger dan 25 jaar of ouder dan 50 jaar. Bovendien zijn er meer vrouwelijke dan mannelijke niet-beroepsactieven en hangt niet-beroepsactiviteit sterk samen met laaggeschooldheid.

Over de jongeren kunnen we kort zijn. Zowat 95% van de niet-beroepsactieve 15- tot en met 24-jarigen geeft aan student te zijn.

Bij de 25- tot en met 49-jarigen is niet-beroepsactiviteit een beperkt fenomeen. Van de 50 000 mannen die toch niet-beroepsactief zijn, ligt de reden hiervan vooral in de arbeidsongeschiktheid. Van de 172 000 vrouwen die niet-beroepsactief zijn, is de meerderheid huisvrouw. Slechts 16% van de niet-beroepsactieve 25-49-jarigen geeft aan een job te zoeken of te wensen. Ziekte is de belangrijkste reden bij de mannen waarom men geen job wenst. Bij vrouwen wegen familiale en persoonlijke redenen zwaar door, zoals de zorg voor eigen kinderen. Bij de mannen is ziekte of arbeidsongeschiktheid ook de belangrijkste reden waarom men zijn laatste job heeft verlaten en dus in de niet-beroepsactiviteit is terechtgekomen, terwijl bij de vrouwen naast ziekte ook ontslag en persoonlijke redenen een rol spelen. Kortom, we kunnen stellen dat de belangrijkste drempel voor een actieve deelname aan de arbeidsmarkt bij de mannen gelegen is in ziekte en arbeidsongeschiktheid, terwijl bij de vrouwen familiale en persoonlijke redenen het belangrijkste zijn, zoals de zorg voor het huishouden en voor de kinderen.

Bij de 50- tot en met 64-jarigen ligt de niet-beroepsactiviteit hoog. Mannelijke niet-beroepsactieve vijftigplussers zijn doorgaans gepensioneerd terwijl bij de vrouwen de grootste groep wordt gevormd door de huisvrouwen. Slechts 2,5% van de niet-beroepsactieve vijftigplussers zoekt of wenst een job. De reden hiervoor ligt bij de mannen voornamelijk in de pensionering, terwijl bij de vrouwen naast pensioen ook familiale en persoonlijke redenen doorwegen. Frappant is dat er ongeveer 50 000 (mannelijke en vrouwelijke) vijftigplussers zijn die geen job zoeken of wensen omdat ze denken dat er omwille van hun hoge leeftijd geen job voor hen beschikbaar is. Pensionering is zowel voor mannen als voor vrouwen de belangrijkste reden waarom men de laatste job heeft verlaten en in de niet-beroepsactiviteit is terechtgekomen. Bij vrouwen speelt ook het ontslag een zekere rol. Samengevat zijn de belangrijkste drempels voor een arbeidsdeelname gelegen in de pensionering en bij vrouwen ook in familiale en persoonlijke omstandigheden, maar ook de inschatting die vijftigplussers maken van hun eigen kansen op de arbeidsmarkt speelt een aanzienlijke rol.

Aandachtspunten voor het beleid

Het huidige activeringsbeleid is sterk gericht op kansengroepen, waaronder ouderen, vrouwen en laaggeschoolden. Bovenstaande analyses geven aan dat dit geen overbodige luxe is. Gezien het belang van pensionering als reden voor niet-beroepsactiviteit bij de mannelijke 50- tot 64-jarigen is het een must om het gaande beleid daaromtrent verder te zetten en zo mogelijk nog te intensifiëren. De vervroegde uittrede kan worden tegengegaan door diverse stelsels zoals het brugpensioen en de vrijstelling van inschrijving als werkzoekende voor ouderen te hervormen. Maar het belang van ziekte en arbeidsongeschiktheid voor niet-beroepsactiviteit bij mannen geeft aan dat ook op andere vlakken maatregelen kunnen worden genomen. Ziekte en arbeidsongeschiktheid kunnen vermeden of verminderd worden door aandacht te hebben voor de job- en taakinhoud van oudere werknemers.

Bij de vrouwen blijken huishoudelijk werk en familiale en persoonlijke redenen vaak een drempel te zijn voor een actieve deelname aan de arbeidsmarkt. Om vrouwen makkelijker de stap te laten zetten naar een job is het noodzakelijk de nodige zorgfaciliteiten verder uit te bouwen. Zo geven meer dan 10 000 vrouwen aan dat ze niet kunnen werken omwille van een gebrek aan gepaste kinderopvang. Maar ook andere huishoudelijke taken zijn belemmerend. Hier kan het stelsel van de dienstencheques enig soelaas brengen, maar blijkbaar nog niet voldoende.

Tot slot is het ook belangrijk om te werken aan de beeldvorming over kansen van ouderen op de arbeidsmarkt. Ongeveer 50 000 vijftigplussers denken dat ze te oud zijn om nog een job te vinden. We zien twee wegen om hieraan gevolg te geven. Enerzijds moeten werkgevers bewust worden gemaakt van de troeven van oudere werknemers, hetgeen reeds gedeeltelijk gebeurt via het diversiteitsbeleid. Anderzijds moeten ouderen zelf bewuster worden van hun eigen kansen op de arbeidsmarkt. Hier ligt een belangrijke taak voor loopbaanbegeleiders en arbeidsmarkt-bemiddelaars.

Bibliografie

Besluit van de Raad van 22 juli 2003 betreffende de richtsnoeren voor het werkgelegenheidsbeleid van de lidstaten. (2003). Publicatieblad van de Europese Unie, via http://europa.eu.int/eur-lex/pri/nl/oj/dat/2003/l_197/l_19720030805nl00130021.pdf

Herremans, W. & Van Gils, S. (2004). Tien jaar in een oogopslag. De Vlaamse arbeidsmarkt in Europa. In: *Steunpunt WAV-SSA, Reeks de arbeidsmarkt in Vlaanderen, Jaarboek, editie 2004*. Leuven, pp. 35-68.

Loyen, R. (2005). Vlaanderen: werkzaam en flexibel. In: *Steunpunt WAV-SSA, Reeks de arbeidsmarkt in Vlaanderen, Jaarboek, editie 2005*. Leuven, pp. 37-65.

Stevens, E. (2003). Onderwijsongelijkheid: hoog en droog. In: *Steunpunt WAV-SSA, Reeks de Arbeidsmarkt in Vlaanderen, Jaarboek, editie 2003*. Leuven, pp. 163-172.

Van Gils, S. (2004). *Deeltijdarbeid*. WAV-rapport 2004.

Cijferbijlage

In de cijferbijlage stellen we de achterliggende cijfers bij de figuren elektronisch ter beschikking, alsook een uitsplitsing van de gebruikte data naar geslacht. De cijferbijlage vindt u op www.steunpuntwav.be, Publicaties, Via type, Rapporten, Eindrapporten WAV.

Tabel B1.	Overzicht van de Lissabondoelstellingen (EU-25; 2005)
Tabel B2.	Trendniveau werkzaamheidsgraad van de 15- tot en met 64-jarigen en van de vrouwen (EU-25, België en Vlaams Gewest; eerste kwartaal 2000 - tweede kwartaal 2006)
Tabel B3.	Seksekloof, generatiekloof, onderwijskloof en aandeel laaggeschoolden in de bevolking (EU-25; 2005)
Tabel B4.	Aandeel deeltijds werkenden (15-64 jaar) naar geslacht (België, de gewesten, EU-15 en EU-25; 2005)
Tabel B5.	Werkzaamheidsgraad (15-64 jaar) in voltijdse equivalenten (EU-25; 2005)
Tabel B6.	Bevolking en werkzaamheidsgraad van 25 tot en met 64 jaar naar onderwijsniveau (Vlaams Gewest; 1999 en 2005)